

AVG Explosieven Opsporing NL

Gemert Molenakker

Vooronderzoek ontplofbare oorlogsresten conflictperiode

OPDRACHTGEVER : Goed Wonen
ONS PROJECTNR. : 143000633
VERSIE : 01D
DATUM : 13-6-2025

Distributielijst

AVG Bouwstoffen**AVG Explosieven
Opsporing****AVG Infra****AVG Transport**

- Goed Wonen
- AVG Explosieven Opsporing Nederland

Dit document is bestemd voor de opdrachtgever.

Opdrachtgever	Goed Wonen
Kenmerk	143000633
Naam	Gemert Molenakker
Versie	VO-01D, definitief, opgesteld conform het CS-VROO versie 2024-01
Datum	13-6-2025
Vrijgegeven door:	
Paraaf:	
Vrijgegeven door:	(Senior Deskundige 000)
Paraaf:	
Opgesteld door:	(Historicus)
Paraaf:	

Afbeelding voorblad.

Luchtfoto van het onderzoeksgebied. Bron: archief van de Afdeling Speciale Collecties van de Wageningen Universiteitsbibliotheek, sortienr. 106G-LIB-295, fotonr. 4255. Opnamedatum: 2-9-1945.

Rechten voorbehouden.

De in deze rapportage aanwezige informatie, waaronder de tekst en het kaartmateriaal, is eigendom van AVG. Het is de opdrachtgever toegestaan deze rapportage als één geheel aan derden kenbaar te maken, met het doel waarvoor het is vervaardigd. De verstrekking van afbeeldingen uit de rapportage, of de separaat meegestuurde digitale bijlagen die hier toe behoren, is zonder toestemming van de auteur niet toegestaan in verband met mogelijke (beeld)rechten.

Managementsamenvatting

Er worden in kader van het project Gemert-Molenakker bodemingrepen in het onderzoeksgebied uitgevoerd. Dit vooronderzoek conflictperiode (1940-1945) is conform het vigerende Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse Ontplobbare Oorlogsresten (CS-VROO versie 2024-01) opgesteld, om potentiële risicolocaties met betrekking tot de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten in kaart te brengen. Zo kunnen de geplande civieltechnische werkzaamheden op een veilige manier worden uitgevoerd, conform de bepalingen in de Arbeidsomstandighedenwet.

Uit dit vooronderzoek conflictperiode komt naar voren dat er geen indicaties voor ontplofbare oorlogsresten zijn gevonden. Het onderzoeksgebied is niet verdacht op ontplofbare oorlogsresten en de geplande civieltechnische werkzaamheden kunnen op reguliere wijze worden uitgevoerd. AVG Explosieven Opsporing Nederland (hierna: AVG) adviseert desalniettemin te allen tijde een protocol toevalsvondsten OO te hanteren (zie bijlage 6.3).

AVG adviseert om dit vooronderzoek conflictperiode te overleggen aan de gemeente Gemert-Bakel, waarin het onderzoeksgebied gesitueerd is.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	7
1.1	Aanleiding	7
1.2	Probleemstelling.....	7
1.3	Doelstelling	7
1.4	Onderzoeksgebied	7
1.4.1	Relevantie	8
1.5	Onderzoeksmethode	11
1.5.1	Algemeen.....	11
1.5.2	Inventarisatie bronnenmateriaal.....	11
1.5.3	Beoordeling bronnenmateriaal	13
1.5.4	Verantwoording	13
1.5.5	Personele deskundigheid	14
1.5.6	Leeswijzer	14
2	INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL	15
2.1	Eerder uitgevoerde onderzoeken	15
2.1.1	Rapportages AVG	15
2.1.2	Derden	15
2.2	Literatuur	16
2.2.1	Meidagen 1940	16
2.2.2	Luchtoorlog 1940-1945.....	16
2.2.3	Bevrijdingsperiode.....	17
2.2.4	Ruimingen van ontplofbare oorlogsresten	17
2.3	Collectie kaarten Topografische Dienst Kadaster.....	17
2.3.1	Geallieerde stafkaarten	17
2.3.2	Defence Overprints.....	18
2.3.3	Historische kaarten.....	18
2.3.4	Duitse stafkaart	18
2.4	Gemeentearchief Gemert-Bakel	20
2.5	Nieuwsberichten.....	22
2.5.1	AVG bedrijfsarchief, internet en Koninklijke Bibliotheek.....	22
2.6	Explosieven Opruimingsdienst Defensie.....	22
2.6.1	Collectie ruimrapporten	22

2.6.2	Collectie mijnenkaarten.....	23
2.7	Nederlands Instituut voor Militaire Historie	25
2.7.1	Collectie Duitse verdedigingswerken	25
2.7.2	Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940	25
2.7.3	Beeldbank NIMH	25
2.8	Provinciaal archief / Militair Gezag	26
2.8.1	Militair Gezag.....	26
2.9	Nationaal archief	27
2.9.1	Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen.....	27
2.9.2	Korps Hulpverleningsdienst	27
2.9.3	Bunkerarchief	27
2.10	Semi-Statisch Informatiebeheer.....	28
2.10.1	Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst en de Mijn Opruimings Dienst	28
2.11	Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie	29
2.11.1	Collectie Departement van Justitie.....	29
2.11.2	Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen	29
2.11.3	Beeldbank Tweede Wereldoorlog	30
2.12	The National Archives Londen	30
2.12.1	Daily Logs	31
2.12.2	War Diaries	31
2.13	The National Archives and Records Administration.....	31
2.13.1	Kriegstagebücher	31
2.14	Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg	32
2.15	Imperial War Museums	32
2.16	Library and Archives Canada.....	34
2.16.1	Collectie Defence Overprints en Overlays	34
2.17	Luchtfoto's	34
2.17.1	Geraadpleegde luchtfoto's	34
2.17.2	Veranderingen na-conflictperiode	38
3	CHRONOLOGIE RELEVANTE GEBEURTENISSEN	40
3.1	Gebeurtenistentabel en gebeurtenissenkaart	40
4	BEOORDELING BRONNENMATERIAAL.....	45
4.1	Indicaties voor ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied	45

4.2	Leemten in kennis bronnenmateriaal	45
4.3	Hoofdsoort, verschijningsvorm en aantallen.....	46
4.4	Horizontale en verticale begrenzing verdacht gebied.....	46
4.5	Bodembelastingkaart	46
5	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	48
5.1	Conclusie	48
5.2	Advies vervolgtraject	48
6	BIJLAGEN	49
6.1	Bronnenlijst.....	49
6.1.1	Archieven en overige instanties.....	49
6.1.2	Literatuur.....	49
6.1.3	Websites	50
6.1.4	Overig	50
6.2	Certificaat vooronderzoek en risicoanalyse	51
6.3	Protocol spontaan aantreffen OO	52
6.4	Motivatie luchtfotobestelling	53
6.5	Afkortingenlijst	54
6.6	Wijze benadering archiefbronnen	55

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

AVG heeft in opdracht van Goed Wonen een vooronderzoek naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten uitgevoerd ter plaatse van de projectlocatie Molenakker te Gemert (zie de kaarten op pagina 9 met de situatie tijdens de Tweede Wereldoorlog en op pagina 10 met de huidige situatie). Hier worden in de toekomst diverse civieltechnische bodemingrepen uitgevoerd.

Er gaat ter plaatse van de onderzoekslocatie een herstructureringsproject van ca. 50 woningen plaatsvinden.

1.2 Probleemstelling

Er kunnen ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven door gevechtshandelingen of dumpingen. Er ontstaat bij het spontaan aantreffen en beroeren van ontplofbare oorlogsresten uit de Tweede Wereldoorlog mogelijk een verhoogd veiligheidsrisico. Het ongecontroleerd tot uitwerking komen van ontplofbare oorlogsresten kan bij de uitvoering van werkzaamheden leiden tot (dodelijk) letsel en (zware) materiële schade. Spontane vondsten van ontplofbare oorlogsresten kunnen resulteren in meerwerk-kosten door stagnatie van de civieltechnische werkzaamheden.

1.3 Doelstelling

Het doel van het vooronderzoek is om aan de hand van een breed scala aan historisch feitenmateriaal een zo genuanceerd mogelijk beeld met betrekking tot het onderzoeksgebied in de Tweede Wereldoorlog te verkrijgen. Aan de hand van deze gegevens wordt een antwoord gegeven op de vraag of en zo ja in welke delen van het onderzoeksgebied er sprake is van een verhoogd risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten. Er wordt daarnaast ingegaan op de te verwachten hoofdsoorten ontplofbare oorlogsresten, de verschijningsvorm en de mogelijke hoeveelheid.

Het onderzoek resulteert in een horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied door middel van GIS kaartmateriaal en het advies om de werkzaamheden onder reguliere omstandigheden uit te voeren, of om vervolgstappen te zetten in de vorm van bijvoorbeeld een (projectgebonden) risicoanalyse of opsporingswerkzaamheden naar ontplofbare oorlogsresten.

1.4 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich te Gemert in de gemeente Gemert-Bakel ter hoogte van de Wassenaarsstraat en de Predikharenstraat. In deze rapportage worden feiten omschreven van gevechtshandelingen die in en nabij het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden.

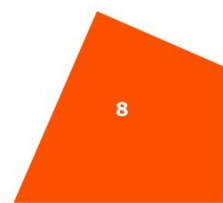
Het onderzoeksgebied ligt in de volgende gemeente:

Huidige gemeente	Gemeente tijdens de Tweede Wereldoorlog
Gemert-Bakel	Gemert

1.4.1 Relevantie

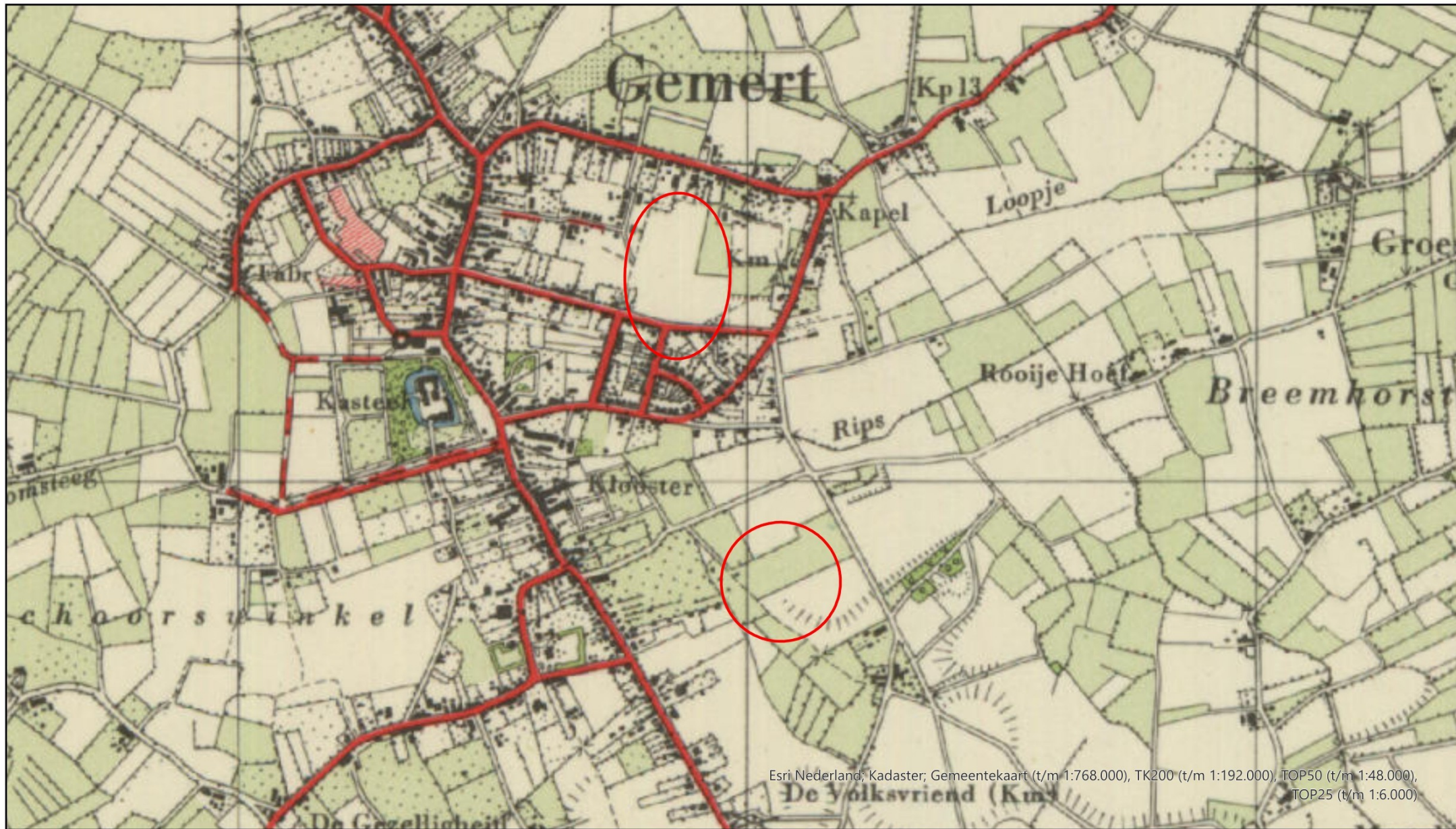
Een feit wordt in de gebeurtenisstabel (hoofdstuk 3) opgenomen indien de historicus inschat dat een feit relevant is voor het onderzoeksgebied. Daarnaast wordt een feit opgenomen in de gebeurtenisstabel indien een feit relevant is voor de historische context ter plaatse van het onderzoeksgebied.

In het geval dat de historicus een feit aantreft dat mogelijk van invloed is op het onderzoeksgebied, dan wordt dit feit opgenomen in de gebeurtenisstabel. De historicus kan hiervan naar eigen inschatting afwijken als het niet proportioneel wordt geacht om een feit op te nemen. Denk hierbij aan feiten met algemene en globale omschrijvingen. In de gebeurtenisstabel wordt per feit gemotiveerd wat de overweging van de historicus is geweest om het betreffende feit op te nemen.

SITUATIE W.O.II

Esri Nederland; Kadaster; Gemeentekaart (t/m 1:768.000), TK200 (t/m 1:192.000), TOP50 (t/m 1:48.000), TOP25 (t/m 1:6.000)

LEGENDA

 Onderzoeksgebied

0 100 200 300 400 500
Meter

ACTUELE SITUATIE

LEGENDA

 Onderzoeksgebied

0 100 200 300 400 500
Meter

1.5 Onderzoeksmethode

1.5.1 Algemeen

Bij het vooronderzoek worden literatuur en historische bronnen verzameld en gestructureerd geordend. Het eindresultaat is een rapportage met een bijbehorende bodembelastingkaart. Het vooronderzoek dient conform het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse te worden uitgevoerd.

Het vooronderzoek heeft tot doel om te beoordelen of er in het onderzoeksgebied sprake is van concrete aanwijzingen van de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, en indien deze concrete aanwijzingen er zijn, om het verdachte gebied af te bakenen. Dit komt samen in de gebeurtenisstabel in hoofdstuk 3. Het vooronderzoek bestaat uit zowel het inventariseren als beoordelen (analyseren) van bronnenmateriaal. Eindresultaat is een rapportage en een bijbehorende bodembelastingkaart ontplofbare oorlogsresten. Dit vooronderzoek heeft betrekking op de periode 1940-1945 (conflictperiode).

1.5.2 Inventarisatie bronnenmateriaal

Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

- Gebeurtenissen die hebben geleid tot de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten (indicaties)
- Gebeurtenissen die hebben geleid tot de verwijdering van ontplofbare oorlogsresten (contra-indicaties)

Medewerkers van AVG hebben (in het verleden) ten bate van dit vooronderzoek diverse archieven bezocht. Er was in alle gevallen sprake van fysiek archiefbezoek, tenzij het archief reeds gedigitaliseerd was, zoals ingeval de toegangen 409 en 575 van het NIMH en de via de website van Delpher te raadplegen krantencollectie van het Nationaal Archief.

Wij hebben de volgende archieven en collecties wel/niet geraadpleegd¹:

Verplichte bronnen

Bron	Korte omschrijving	Geraadpleegd	Hoofdstuk
Literatuur	O.a. De luchtverdediging in de meidagen 1940 (Molenaar) en de groene serie (Nierstrasz)	Ja	2.2
Gemeentearchief Gemert-Bakel	Vermeldingen gevechtshandelingen	Ja	2.4
Provinciaal archief / Militair Gezag Noord-Brabant	Vermeldingen gevechtshandelingen	Ja	2.8
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (Amsterdam)	Toegangen 216k en 077	Ja	2.11

¹ Deze bronnen zijn als betrouwbaar aangemerkt, tenzij anders aangegeven in deze rapportage.

Bron	Korte omschrijving	Geraadpleegd	Hoofdstuk
Nationaal Archief ('s-Gravenhage)	Inspectie Bescherming Bevolking tegen luchtaanvallen (toegang 2.04.53.15), Korps Hulpverleningsdienst (toegang 2.04.110), Bureau Registratie Verdedigingswerken van het Ministerie van Defensie: zgn. "Bunkerarchief" (toegang 2.13.167)	Ja	2.9
Semi-Statisch Informatiebeheer (Rijswijk)	Mijn- en Munitie Opruimingsdienst	Ja	2.10
Explosieven Opruimings Dienst Defensie	Geruimde ontplofbare oorlogsresten (mora's/wo's), mijnenkaarten	Ja	2.6
Luchtfotocollectie Bibliotheek Universiteit Wageningen	Luchtfoto's Tweede Wereldoorlog	Ja	2.17
Luchtfotocollectie Topografische Dienst (Ka-daster)	Luchtfoto's Tweede Wereldoorlog	Ja	2.17
Luchtfotocollectie National Collection of Aerial Photography (NCAP, Edinburgh)	Luchtfoto's Tweede Wereldoorlog	Ja	2.17
Koninklijke Bibliotheek / Delpher	Oude krantenberichten betreffende ontplofbare oorlogsresten	Ja	2.5
Nederlands Instituut voor Militaire Historie ('s-Gravenhage)	Toegang 575	Ja	2.7
The National Archives (Londen)	Gegevens aangaande luchtaanvallen door Royal Air Force	Ja	2.12
Bundesarchiv-Militärarchiv (Freiburg)	Gegevens Luftwaffenführungsstab,	Ja	2.14

Aanvullende bronnen

Bron	Korte omschrijving	Geraadpleegd	Hoofdstuk
Nederlands Instituut voor Militaire Historie ('s-Gravenhage)	Toegang 409	Ja	2.7
The National Archives (Londen)	Gegevens aangaande artilleriebeschietingen	Ja	2.12
The National Archives and Records Administration (Washington)	Kriegstagebuch Admiral in den Niederlanden. 1-31 december 1944, Kriegstagebuch Marinebefehlshaber Niederlande. 1940-1941, Gegevens 8th Air Force, 9th Air Force ²	Ja	2.13
Getuigenverklaringen	Getuigenverslagen uit de eerste hand ³	Nee	--
Kadaster Zwolle	Collectie Stafkaarten Topografische Dienst Kadaster te Zwolle / naoorlogs kaartmateriaal	Ja	2.3

² AVG raadpleegt bij het NARA standaard het Kriegstagebuch van de Admiral in den Niederlanden, 1-31 december 1944, alsmede het Kriegstagebuch van de Marinebefehlshaber Niederlande, 1940-1941. Er zijn in de geraadpleegde verplichte bronnen geen aanwijzingen aangetroffen waaruit blijkt dat er Amerikaanse luchtaanvallen in of nabij het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden. Derhalve zijn er geen gegevens van de 8th Air Force en 9th Air Force geraadpleegd (hieronder worden ook de mission reports begrepen).

³ AVG beschikt niet over adresgegevens van relevante getuigen.

Niet in het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse benoemde bronnen

Bron	Korte omschrijving	Geraadpleegd	Hoofdstuk
Bedrijfsarchief AVG	Gegevens uit binnen- en buitenlandse archieven	Ja	2.1, 2.5
Bedrijfsdatabase AVG	O.a. oude webartikelen	Ja	2.1, 2.5
In het verleden uitgevoerde (voor)onderzoeken	(Voor)onderzoeken	Ja	2.1
Luchtfotocollectie Luftbilddatenbank	Luchtfoto's Tweede Wereldoorlog	Ja	2.17
Imperial War Museums	Beeldmateriaal Tweede Wereldoorlog	Ja	2.15
Library and Archives Canada	Defence Overprints / Overlays	Ja	2.16
Centre Historique des Archives à Vincennes	Franse gevechtsverslagen	Nee	--
The Polish Institute and Sikorski Museum	Poolse gevechtsverslagen	Nee	--
Heemkundekringen / historische kringen	Plaatselijke archieven	Nee	--
Locatiedeskundige	Expert op het gebied van lokale historie	Nee	--

1.5.3 Beoordeling bronnenmateriaal

In deze fase van het vooronderzoek worden de indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek beoordeeld. Op basis van deze gegevens wordt gemotiveerd vastgesteld of er sprake is van een op ontplofbare oorlogsresten verdacht gebied. Indien er sprake is van een verdacht gebied, dan wordt tevens bepaald: de (sub)soort, de mogelijke aantallen en de verschijningsvorm van de vermoedelijk aanwezige ontplofbare oorlogsresten, alsmede de horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied (indien mogelijk).

Bij de beoordeling van het bronnenmateriaal is gebruikgemaakt van het geografisch informatie systeem (GIS). De indicaties en contra-indicaties zijn vertaald naar een locatie in het RD-coördinatenstelsel en verwerkt in GIS. De GIS dataset wordt mede gebruikt om te beoordelen of het onderzoeksgebied, of delen daarvan, verdacht is op de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten.

1.5.4 Verantwoording

Het vooronderzoek is tot stand gekomen dankzij de volgende personen:

- ..... (historicus/GIS-coördinator): verificatie luchtfotoanalyse
- ..... (historicus): opstellen van het vooronderzoek, luchtfotoanalyse en het GIS kaartmateriaal
- ..... (manager): interne beoordeling opzet en inhoud rapportage
- .... (historicus/key account manager): interne beoordeling inhoud rapportage

- ..... (senior deskundige OOO): interne beoordeling inhoud rapportage

1.5.5 Personele deskundigheid

Het opstellen van het vooronderzoek vereist een multidisciplinaire aanpak. Hierbij is personeel (of zijn derden) betrokken die deskundige zijn op het gebied van meerdere expertises. Bij het vooronderzoek dienen meerdere deskundigen betrokken te zijn, die tenminste beschikken over de volgende expertises: deskundigheid op het gebied van het opstellen van een historisch vooronderzoek, deskundigheid op het gebied van ontplofbare oorlogsresten, deskundigheid op het gebied van de civiele techniek, deskundigheid op het gebied van luchtfoto-interpretatie en deskundigheid op het gebied van geografische informatiesystemen (GIS). In de hierop volgende tabel staat weergegeven wie er bij dit vooronderzoek betrokken zijn en op welk gebied zij deskundige zijn.

Naam	Historisch onderzoek	Deskundigheid ontplofbare oorlogsresten	Civiele techniek	Luchtfoto-interpretatie	Geografische Informatiesystemen
			X	X	X
	X			X	X
	X			X	X
	X				
		X			

1.5.6 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat de resultaten van het literatuur- en archiefonderzoek.

In hoofdstuk 3 zijn de relevante indicaties en contra-indicaties chronologisch in een lijst van gebeurtenissen geordend en middels een kaart weergegeven. In dit hoofdstuk is tevens bepaald of de lijst met gebeurtenissen voldoende indicaties bevat voor de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten ter plaatse van het onderzoeksgebied.

Hoofdstuk 4 is het resultaat van de beoordeling van het verzamelde bronnenmateriaal. Hierin is tevens de bijbehorende bodembelastingkaart opgenomen.

Conclusies en aanbevelingen komen aan de orde in hoofdstuk 5.

2 INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL

2.1 Eerder uitgevoerde onderzoeken

2.1.1 Rapportages AVG

Medewerkers van AVG hebben in het verleden vooronderzoeken op het grondgebied van de gemeente Gemert-Bakel uitgevoerd. Het betreft de volgende relevante rapportages:

- AVG Explosieven Opsporing Nederland, Vooronderzoek N272-N615 d.d. 25-7-2019. Projectnummer 1962032
- AVG Explosieven Opsporing Nederland, Vooronderzoek N272.10 reconstructie bij Gemert km 1.0-6.8 d.d. 14-5-2025. Projectnummer 144000031

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisstabel verwerkt (zie o.a. paragraaf 2.2).

2.1.2 Derden

De volgende bronnen zijn geraadpleegd:

Bron	Geraadpleegd	Resultaat
VEO Bommenkaart	Ja	Geen relevante informatie aangetroffen.
Waterschap Aa en Maas	Ja	In afwachting van een reactie.
Gemeente Gemert-Bakel	Ja	Geen relevante informatie ontvangen.
ProRail	Nee	N.v.t.
Rijkswaterstaat	Nee	N.v.t.
Provincie Noord-Brabant	Ja	Geen relevante informatie ontvangen.

Een zoekslag naar vooronderzoeken op het internet heeft geen relevante informatie opgeleverd.

2.2 Literatuur

2.2.1 Meidagen 1940

2.2.1.1 Beknopt algemeen historisch kader

Het Zesde en het Achttiende Duitse leger vielen op 10 mei 1940 Nederland binnen in kader van het door Hitler bevolen *Fall Gelb*. Het Zesde Leger trok door het zuidelijk deel van Nederland richting het Albertkanaal. De hoofdaanval van het Achttiende Leger was gericht op de Moerdijkbruggen die door Duitse parachutisten waren veroverd. De Moerdijkbruggen waren de toegangspoort naar Vesting Holland waar het Nederlandse opperbevel, koningin Wilhelmina en de regering zetelden.

Nederland was van groot belang voor de *Luftwaffe* (de Duitse luchtmacht). De vliegvelden zouden worden gebruikt voor de strijd tegen Groot-Brittannië en tegelijkertijd kon het Ruhrgebied alleen afdoende worden beschermd tegen vijandelijke luchtaanvallen wanneer er Nederlands grondgebied aan het Derde Rijk was toegevoegd.

2.2.1.2 Het onderzoeksgebied in de meidagen van 1940

Gemert lag in de meidagen van 1940 binnen het Nederlandse militaire verdedigingsvak Erp van de Peel-Raamstelling. Er hebben in Gemert kleinschalige grondgevechten plaatsgevonden bij het kasteel. Hier was het Genie-detachement 'Frets' aanwezig. Zij hadden de taak gekregen om de spoorbrug bij Gennep, die in handen was gevallen van de Duitsers, alsnog te vernietigen. In aanloop naar deze missie werd het kasteel gebruikt als overnachtingsplek voor de Nederlandse soldaten om uit te rusten. Toen de Duitsers in aantocht waren werd dit detachement verrast en zij konden niet op tijd weggkomen. Zij trokken zich toen terug op het kasteel wat vervolgens door de Duitsers werd belegerd op 11 mei 1940.

De Nederlandse soldaten beschikten slechts over karabijnen. Zij werden bestookt door de Duitsers met mitrailleurvuur en artillerie. Nadat het vuurgevecht een tijd duurde werd het kasteel in brand geschoten en werd er door de Duitsers een aanval met handgranaten uitgevoerd. Hierop besloten de Nederlandse militairen zich over te geven. Ook werd de Kokse brug opgeblazen voorafgaand aan deze gebeurtenissen. Er vonden geen gevechtshandelingen plaats ter plaatse van het onderzoeksgebied.

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisstabel verwerkt.

2.2.2 Luchtoorlog 1940-1945

Tijdens de luchtoorlog die plaatsvond tussen 1940 en 1945 is er een aantal vliegtuigen in de omgeving van het onderzoeksgebied neergestort. Ook stortte er een Waco glider neer in het onderzoeksgebied. Er zijn verschillende meldingen van bombardementen die hebben plaatsgevonden in Gemert en de omgeving.

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisstabel verwerkt.

2.2.3 Bevrijdingsperiode

2.2.3.1 Het onderzoeksgebied in september 1944

Voorafgaand aan de bevrijding werd er een groot aantal schuilgaten aangelegd aan weerszijden van de wegen in Gemert.

Er werden in september 1944 omvangrijke luchtlandingen in Nederland uitgevoerd. Amerikaanse en Britse paratroopers moesten verschillende bruggen in Brabant en Gelderland veroveren en behouden totdat XXX British Corps hen kwamen ontzetten. De taak van het genoemde legerkorps was om, met ondersteuning van twee andere legerkorpsen aan beide flanken, via o.a. Eindhoven, Veghel, Grave, Nijmegen, Arnhem en Apeldoorn naar Nunspeet door te stoten en zo de Duitse troepen in West-Nederland af te snijden en tegelijkertijd de Westwall te omzeilen en op te rukken naar het Ruhrgebied. Door de verovering van het Ruhrgebied zou de belangrijkste wapenindustrie van Duitsland worden uitgeschakeld, waardoor de Duitse oorlogsmachine tot stilstand kwam. Market Garden was een brug te ver en de 1st British Airborne Division werd bij Arnhem verslagen. Nijmegen bleef maandenlang een frontstad.

Gemert werd in de periode voorafgaand aan de bevrijding door eenheden van de 11th Armoured Division getroffen door Britse granaten. De Nieuwstraat, Haageyk en Kruiseind liepen de meeste schade op. Er vonden hier echter geen zware grondgevechten plaats, omdat de Duitsers op 25 september 1944 's ochtends al waren vertrokken. Geallieerde eenheden naderden Gemert via het Binderseind. Er viel tijdens de bevrijding geen enkel slachtoffer onder de burgerbevolking.

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisstabel verwerkt.

2.2.4 Ruimingen van ontplofbare oorlogsresten

Er is ten bate van dit vooronderzoek literatuur met betrekking tot de naoorlogse ruimingen van ontplofbare oorlogsresten geraadpleegd. Hierbij is informatie afkomstig van de EODD en diens voorgangers bestudeerd, en is de naoorlogse berging van militaire vliegtuigen geanalyseerd.

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.3 Collectie kaarten Topografische Dienst Kadaster

Bij het Kadaster te Zwolle is gezocht naar relevante geallieerde stafkaarten, alsmede Defence Overprints en historische topografische kaarten.

2.3.1 Geallieerde stafkaarten

Het onderzoeksgebied staat op de stafkaarten Helmond, sheet 18SE (Edition of 1943) en Veghel, sheet 18NE (Edition of 1943) die zijn opgemaakt volgens het Nord de Guerre coördinatenstelsel. Deze stafkaarten hebben een schaal van 1:25.000 en geven het onderzoeksgebied in de Tweede Wereldoorlog aan binnen de kaartvierkanten E.5730 en E.5829 en E.5830. Deze kaartvierkanten worden tevens gebruikt om de locaties van geallieerde luchtaanvallen te achterhalen (zie hoofdstuk 2.13). Op pagina 19 zijn de stafkaarten weer gegeven met de hierbij behorende nummering van de kaartvierkanten.

2.3.2 Defence Overprints

Het Kadaster te Zwolle beschikt over een collectie zgn. Defence Overprints (DFO's). Dit zijn geallieerde stafkaarten waarop, op basis van o.a. geanalyseerde luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog, Duitse militaire objecten werden ingetekend. De DFO's die hier beschikbaar zijn, heeft AVG reeds via de Library and Archives Canada verkregen (zie §2.16).

2.3.3 Historische kaarten

Historische kaarten zijn bij het Kadaster geraadpleegd via de website van www.topotijdreis.nl.

2.3.4 Duitse stafkaart

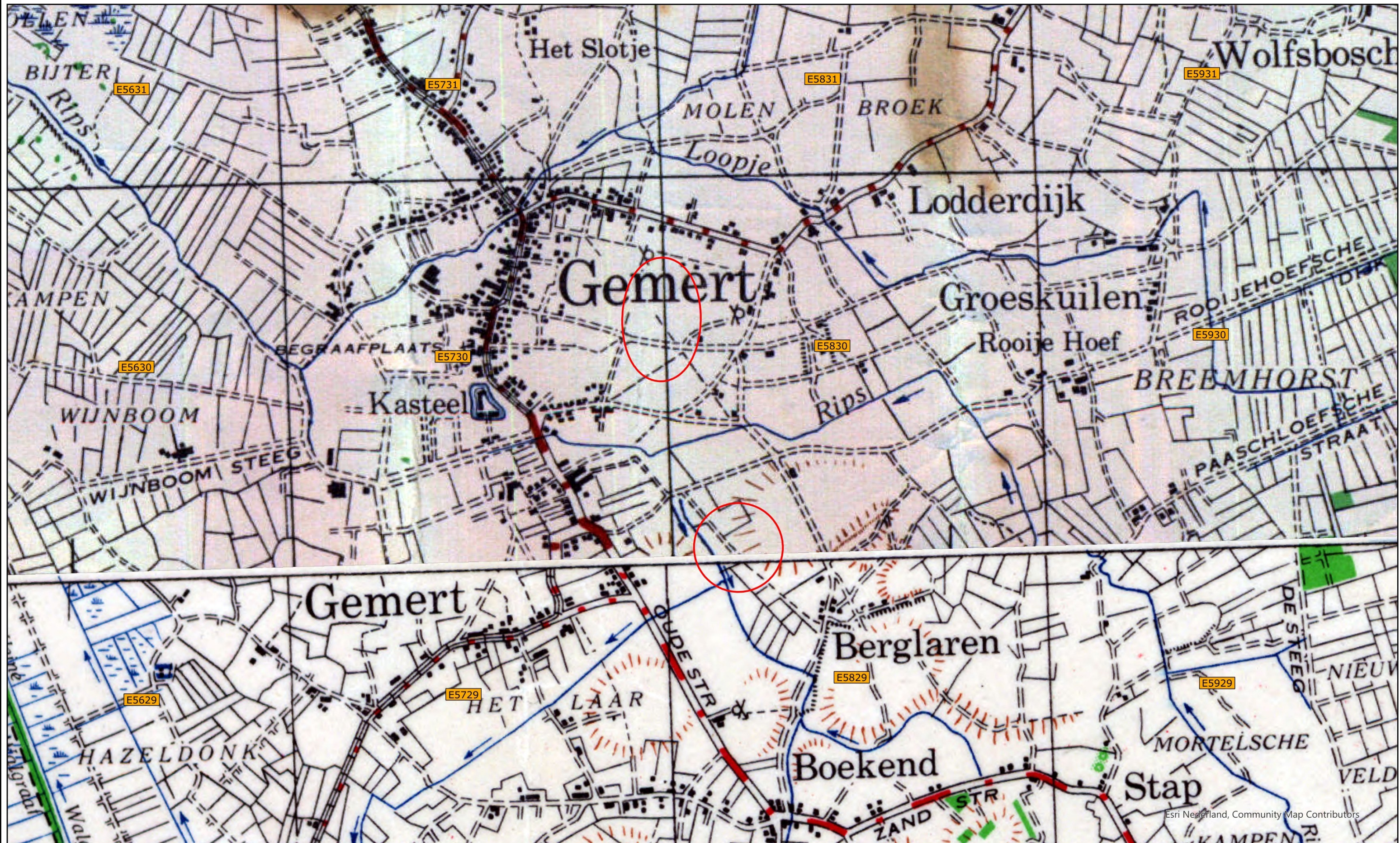
Er is in het AVG bedrijfsarchief een relevante Duitse stafkaart aanwezig:

- Topografische Karte der Niederlande 1:50.000, Truppenkarte 51, Ost-Eindhoven, februari 1942.

Deze stafkaart is vergelijkbaar met het exemplaar uit de collectie geallieerde stafkaarten en wordt hier derhalve niet afgebeeld.

GEALLIEERDE STAFKAARTEN MET NORD DE GUERRE KAARTVIERKANT RASTER

LEGENDA

Onderzoeksgebied

Stafkaarten: 18NE Veghel
18SE Helmond

0 125 250 500 750 Meter

2.4 Gemeentearchief Gemert-Bakel

Het onderzoeksgebied lag in de Tweede Wereldoorlog in de voormalige gemeente Gemert.

Er is in het gemeentearchief gezocht naar de volgende stukken:

- De luchtbeschermingsdienst
- Aangetroffen/geruimde ontplofbare oorlogsresten
- Oorlogsschaderapporten

Naar de volgende informatie is gezocht, indien het vooronderzoek conflictperiode daar aanleiding toe gaf:

- Ruimingen van verdedigingswerken
- Politie- en brand(schade)rapporten
- Vliegvelden (als in de nabijheid van het onderzoeksgebied een vliegveld aanwezig was)
- De naoorlogse omnummering van woningen: indien er sprake is van meldingen van gevechtshandelingen bij adressen waarvan de specifieke locatie niet bekend is.

Bij het Gemeentearchief Gemert-Bakel zijn de volgende inventarisnummers geraadpleegd:

Archief van de Luchtbeschermingsdienst Gemert (1927) 1936-1947. Toegang AG.010	Periode
1 – 2 - Organisatie van de Gemertse luchtbescherming: voorschriften, organisatieschema's, uitvoering	1927-1945
4 – Interne organisatie: (klad) aantekeningenboekje van de Wachtdienst 20/7/1944 – 21/9/1944	1944
6 – Interne organisatie: aantekeningenschrift van de indeling van de manschappen naar straat of wijk	1940
16 - Bescherming bevolking tegen luchtaanvallen: algemene voorschriften, bescherming tegen en inzameling van projectielen, bescherming van vee en gewas, bescherming van c.q. bijstand aan de bevolking, bouw van schuilplaatsen	1937-1946
18 – Bescherming van specifieke objecten en voorwerpen: voorschriften, inlichtingen	1937-1944
19 – Alarmering: voorschriften van derden, plaatselijke voorschriften, uitkijkposten, radio-ontvanginrichtingen, sirenes	1936-1944
22 - Melding, opsporing en aanhouding: voorschriften van derden, inlichtingen	1940-1945
23 - Melding, opsporing en aanhouding: meldingen van en aan de LBD-Gemert	1940-1947
24 – Potloodaantekeningen en (corporeel) materiaal van de Gemertse LBD	1939-1944

Archief van de Gemeentepolitie van Gemert 1927-1943 (1955). Toegang AG.009	Periode
8 - Dagrapporten, per functionaris chronologisch geordend	1941-1942
9 - Politieel maandrapport van de burgemeester: voorschriften en richtlijnen; rapporten	1942-1944
24 - Toezicht op en handhaving van de openbare orde: voorschriften en richtlijnen: opgaven; uitvoeringsstukken	1931-1943
29 - Vuurwapens en munitie: voorschriften en richtlijnen; controle; inlevering c.q. teruggave van wapens en munitie	1930-1942
34 - Grensbewaking en bewaking van vreemdelingen: voorschriften en richtlijnen; uitvoeringsstukken	1939-1943
39 - Handhaving van de openbare veiligheid: voorschriften; maatregelen tegen brand(stichting); brandrapporten; luchtbeschermingsmaatregelen e.d.	1938-1944

Archief van de Gemeentepolitie van Gemert 1927-1943 (1955). Toegang AG.009	Periode
49 - Vorderingen en schade door oorlogshandelingen: voorschriften; opgaven; uitvoeringsstukken	1940-1943
72 t/m 79 – Processen-verbaal	1940-1943

Archief van het gemeentebestuur Gemert 1927-1960. Toegang AG.004	Periode
19 – Publicatiebladen Militair Gezag	1944-1945
26 - Mobilisatie- en oorlogsschade	1939-1952
98 - Oorlogsschade	1947-1957
777 – Bescherming van eigendom tijdens en vlak na de oorlog: vermissing en beschadiging van eigendommen; bewaking van particuliere eigendommen; toe-eigening van militaire goederen	1940-1954
778 – Bewakingsdiensten tijdens de oorlog: instelling bewakingsdienst ter voorkoming van sabotage aan het bevolkingsregister, het distributiekantoor e.d.; grensbewaking	1941-1945
783 - Bescherming bij oorlogsdreiging: Burgerlijke verdediging; luchtwachtpost op de brandweertoren; Bescherming Bevolking (BB) en Bedrijfszelfbescherming (BZB)	1951-1960
788 - Ontplobbare stoffen: waarschuwingen gemeente tegen gevaren van spelen met c.q. demonteren van munitie uit de tweede wereldoorlog	1945
798 – Brandbestrijding: rapporten en verslagen van branden en de bestrijding daarvan	1929-1944
799 – Brandbestrijding: rapporten en verslagen van branden en de bestrijding daarva	1945-1960
825 - Oorlogsgraven: inlichtingen over gesneuvelde of omgekomen Gemertse burgers en militairen en hun begraafplaatsen	1940-1959
1008 - Openbare werken: oorlogsschade aan wegen en woningen; puinruiming; herbouwplannen; toewijzing bouwmaterialen i.v.m. de wederopbouw; delegatie goedkeuringsbevoegdheid voor nieuwe bouwwerken	1944-1957
1187 t/m 1193 – Materiële oorlogsschade	1940-1961
1282 - Schoolgebouwen en terreinen; voortgang van het onderwijs: bouw van scholen; exploitatie; in-kwartiering en vrijmaking; oorlogsschade; voortgang van het onderwijs na de Tweede Wereldoorlog	1927-1958
1417 - Oorlogsonderscheidingen: correspondentie	1949-1956
1454 - Opsporing, aanhouding en voorgeleiding: inlichtingen; bekendmakingen; correspondentie en rapporten over personen; opsporing oorlogsmisdrijven en berechting oorlogsmisdadigers	1927-1959

Archief van het Gemeentebestuur Gemert (1929) 1961 – 1996 (1998). Toegang AG.083	Periode
2702 – Plaatsing herdenkingskruis voormalige speeltuin Limbura Zonneweide (i.v.m. neerstorten Engelse bommenwerper in 1942)	1942

De Luchtbeschermingsdienst was tijdens de Tweede Wereldoorlog onder andere verantwoordelijk voor het geven van luchtalarm bij bombardementen, het controleren van verduisteringsmaatregelen en het opnemen van schade na uitgevoerde bombardementen en beschietingen met vliegtuigboordwapenmunitie. Er zijn in het gemeentearchief documenten van de Luchtbeschermingsdienst aanwezig.

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisestabel verwerkt.

2.5 Nieuwsberichten

2.5.1 AVG bedrijfsarchief, internet en Koninklijke Bibliotheek

De collectie ontplofbare oorlogsresten gerelateerde nieuwsberichten in het AVG bedrijfsarchief, alsmede het internet en de oude krantencollectie van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, zijn geraadpleegd. Er zijn berichten gevonden die (mogelijk) betrekking hebben op het onderzoeksgebied.

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisstabel verwerkt.

2.6 Explosieven Opruimingsdienst Defensie

2.6.1 Collectie ruimrapporten

De Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) houdt sinds 1970 meldingen van aangetroffen ontplofbare oorlogsresten bij. Deze meldingen zijn tot 1992 als melding opdracht en ruim rapport (MORA) en na 1992 als uitvoeringsopdracht (UO) gearriveerd. AVG heeft het overzicht van relevante MORA's en UO's van Gemert opgevraagd, periode 1971-heden (voor de meest recente UO's: op basis van de door de EODD aangeleverde ruimrapporten). Er zijn in dit overzicht meldingen van het onderzoeksgebied geregistreerd.

Op basis van de locatiebeschrijvingen zijn de ruimrapporten geselecteerd en opgevraagd. Deze documentatie is bestudeerd. De onderzoeksresultaten zijn in de volgende tabel weergegeven en worden gebruikt ten behoeve van de bepaling van de aan te treffen hoofdsorten ontplofbare oorlogsresten. De vermeldingen zijn niet van belang voor het bepalen van een afbakening en zijn derhalve niet opgenomen in de gebeurtenisstabel in hoofdstuk 3.

MORA / UO	Locatie	Vondst	Relevant	Motivatie
19790930	Sint Annastraat 23	1x metalen voorwerp gevuld met beton (geen munitie)	Nee	De MORA/UO ligt buiten het onderzoeksgebied. Het betreft geen voorwerp met OO indicatie.
19822891	Korte Bachstraat	10x klein kaliber munitie	Nee	De MORA/UO ligt buiten het onderzoeksgebied
19900381	Handel Past-Kastelenstraat 34, Gemert	3x oefentankgranaat 2 inch, niet verschoten	Nee	De MORA/UO ligt buiten het onderzoeksgebied
20002197	Veltstraat 18, Gemert	1 scherfhandgranaat Mills s.m 36 compleet	Nee	De MORA/UO ligt buiten het onderzoeksgebied
20010083	Tildijk, Gemert	1x brisantgranaat van 2 inch mortier, sb N. 151/161, niet verschoten	Nee	De MORA/UO ligt buiten het onderzoeksgebied
20021124	Predikherenstraat, Gemert	Melding van een mortiergranaat van 30 x 10 cm Het explosief werd niet aangetroffen. Er is een onderzoek ingesteld door de politie. Indien nodig wordt het explosief opnieuw gemeld.	Nee	De MORA/UO ligt in het onderzoeksgebied. Echter is er geen OO aangetroffen bij de opsporing.
20031298	Wilhelminalaan 7, Gemert	1x rookgranaat van 2 inch mortier, verschoten, 25x 8 cm, cillindervorm met staart	Nee	De MORA/UO ligt buiten het onderzoeksgebied

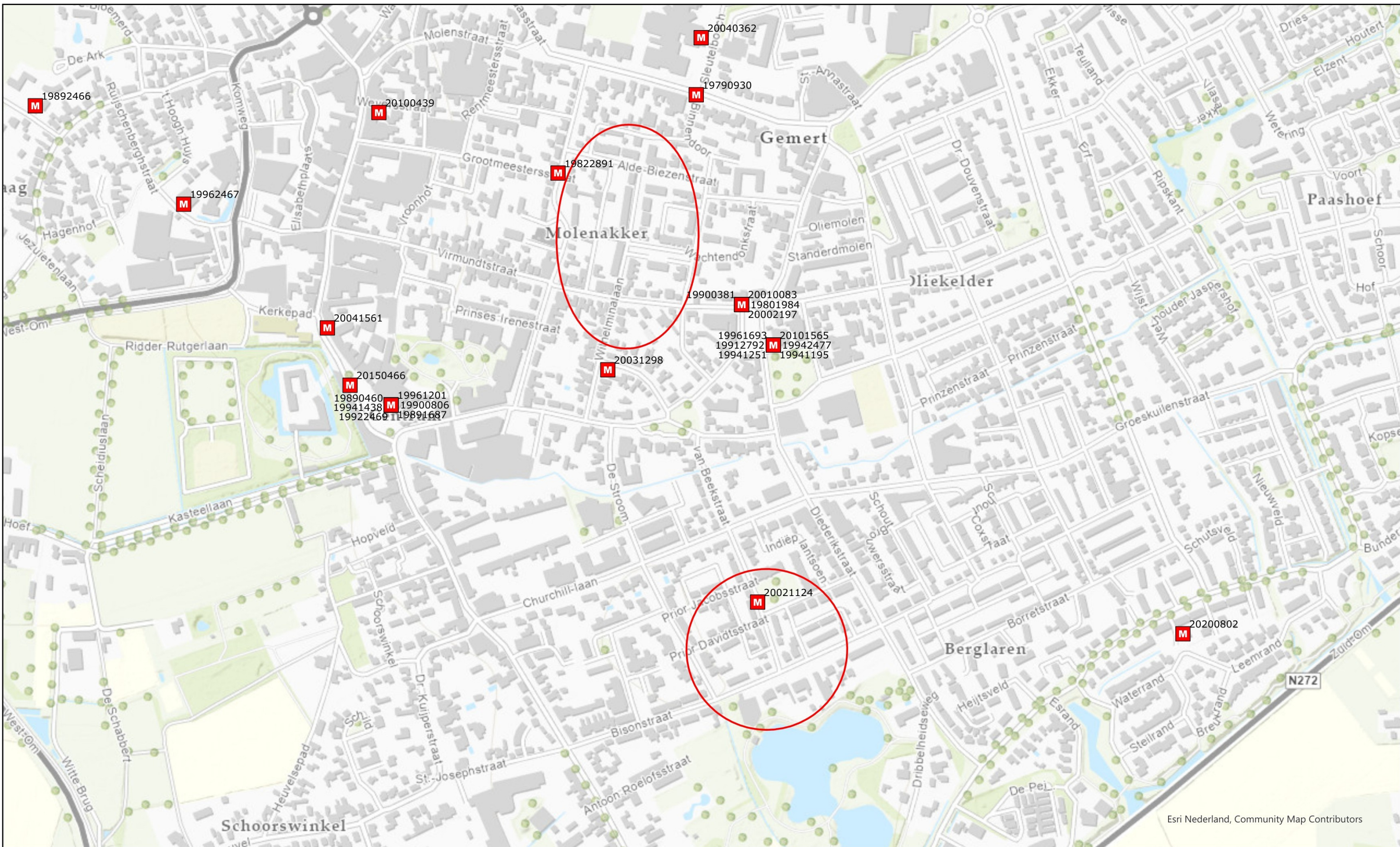
Op de volgende pagina is een kaart weergegeven met de MORA's/UO's.

2.6.2 Collectie mijnenkaarten

De collectie mijnenveldkaarten van de EODD is in kader van dit vooronderzoek geraadpleegd. Dit geldt ook voor de collectie mijnenveld leg- en ruimrapporten. Er lagen geen gedocumenteerde velden met landmijnen in het onderzoeksgebied. Er waren in het onderzoeksgebied geen op landmijnen verdachte gebieden aanwezig.

EODD ARCHIEF

LEGENDA

Onderzoeksgebied

Inzet van de EODD

2.7 Nederlands Instituut voor Militaire Historie

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag beheert collecties over de geschiedenis van de Nederlandse krijgsmacht in binnen- en buitenland vanaf de Tachtigjarige Oorlog tot heden. In dit archief is een groot aantal collecties met betrekking tot de Koninklijke Luchtmacht, Landmacht en Marine ondergebracht.⁴

2.7.1 Collectie Duitse verdedigingswerken

De collectie 'Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog / rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan Bureau Inlichtingen Londen', ook wel bekend als de 575-serie, is opgebouwd uit inlichtingenrapporten, plattegronden en verordeningen van zowel de Duitse bezettingsmacht als van het verzet / Bureau Inlichtingen te Londen. Deze zes meter lange collectie bestaat onder andere uit inlichtingen van de illegaliteit, kaarten van inundaties, gegevens betreffende Duitse mijnevelden, Britse en Duitse kaarten, telegrammen en Duitse voorschriften.

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.7.2 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940

Deze collectie bestaat uit rapporten, verslagen, dagboeken en tekeningen die door officieren, onderofficieren en manschappen werden ingeleverd bij de Krijgsgeschiedkundige Sectie van het Hoofdkwartier van de Generale Staf. Dit gebeurde in veel gevallen pas in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Deze evaluatieverslagen van de gevechten, die overigens tegenstrijdig kunnen zijn, vormden naast in de Militaire Spectator verschenen artikelen een belangrijke basis voor de 'Groene Serie': het eerste officiële standaardwerk over de strijd in Nederland in de meidagen van 1940.

Het volgende inventarisnummer is geraadpleegd:

Collectie gevechtsverslagen en rapporten mei 1940. Toegang 409.		Inventarisnummer
Verslag van de commandant van het geniedetachement		524029

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisentabel verwerkt.

2.7.3 Beeldbank NIMH

De beeldbank van het NIMH bevat een groeiende collectie foto's en andere afbeeldingen uit de collectie van het NIMH, onder andere van de meidagen van 1940. Er is hier gezocht op plaatsnaam. Er zijn geen relevante afbeeldingen met betrekking tot het onderzoeksgebied aangetroffen.

⁴ Bij het NIMH is de collectie 492 ondergebracht. Het raadplegen van deze collectie is reeds geborgd, doordat AVG standaard de zgn. Groene Serie inzielt.

2.8 Provinciaal archief / Militair Gezag

2.8.1 Militair Gezag

Het Militair Gezag was verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur van de bevrijde delen van Nederland. In dit archief zijn doorgaans per provincie gegevens over in gemeenten aanwezige ontplofbare oorlogsresten ondergebracht. Er is in het provinciaal archief gezocht naar de volgende stukken:

- De luchtbeschermingsdienst
- Aangetroffen/geruimde ontplofbare oorlogsresten
- Oorlogsschaderapporten

2.8.1.1 Militair Gezag Noord-Brabant

Het archief van het Militair Gezag van de provincie Noord-Brabant bevindt zich bij het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) te 's-Hertogenbosch. De volgende inventarisnummers zijn geraadpleegd:

Archief van het Militair Gezag in Noord-Brabant, 1944-1946. Brabants Historisch Informatie Centrum 's-Hertogenbosch. Nummer toegang: 0127.	Periode
33 – Kaarten mijnen in Roosendaal en Nispen	1944
34 – Kaarten oorlogsschade aan woningen, boerderijen, kerken en andere gebouwen	1945
43 – Kaarten verkeerswegen en vernielde bruggen	1932 - 1944
46 – Kaarten waterwegen en vernielde sluizen en bruggen in arrondissement 's-Hertogenbosch	1932 - 1944
47 – Kaarten waterwegen en vernielde sluizen en bruggen in westelijk Brabant	1932 - 1944
211 –Rapporten over in januari - maart 1945 in Noord-Brabant neergekomen vliegende bommen V1 en V2	1945
215 – Instructies, verordeningen, verslagen en rapporten brandweer en luchtbescherming	1944 - 1945
216 – Opruimen mijnen	1944 - 1945
217 – Personeelszaken brandweer en luchtbescherming	1944 - 1945
218 – Vijandelijke luchtlandingen	1944 - 1945
219 – Sectie brandweer en luchtbescherming	1944 - 1945
282 – Steunverlening oorlogsslachtoffers	1944 - 1945
326 – Brandweer, luchtbescherming en mijnopruiming	1944 - 1945
342 – Oorlogsschade, openbare werken	1944 - 1945
347 – Sociale aangelegenheden en hulpverlening, voornamelijk met betrekking tot oorlogsslachtoffers	1944 - 1945
417 – Brandweer en luchtbescherming	1944 - 1945
418 – Aangeven en opruimen mijnenvelden	1944 - 1945
460 – Brandweer en luchtbescherming ('s-Hertogenbosch)	1944 - 1945
461 – Opruimen mijnen en opgaven neergekomen V1's en V2's ('s-Hertogenbosch)	1945
475 – Hulpverlening aan oorlogsslachtoffers	1944 - 1945
511 – Brandweer en luchtbescherming	1944 - 1945
521 – Opgave beschadigde (water)wegen	1944 - 1945

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.9 Nationaal archief

2.9.1 Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen

In het archief van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen, periode 1937-1946, zijn meldingen en processen-verbaal van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten opgenomen. Het betreft gegevens betreffende de luchtoorlog. De in dit archief aanwezige bronnen bevatten informatie over onder andere bombardementen, noodafwerpen en beschietingen met vliegtuigboordwapenmunitie.

Het volgende inventarisnummer is geraadpleegd:

Toegang 2.04.53.15. Archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken: Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen, 1937-1946. Nationaal Archief 's-Gravenhage.	Inventarisnummer
Meldingen en processen-verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde Luchtactiviteiten. Provincie Noord-Brabant	78

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.9.2 Korps Hulpverleningsdienst

De Hulpverleningsdienst is de voorganger van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie. In het archief van de Hulpverleningsdienst zijn onder andere krantenknipsels betreffende geruimde ontplofbare oorlogsresten ondergebracht.

De volgende inventarisnummers zijn geraadpleegd:

2.04.110. Archief van het Korps Hulpverleningsdienst, 1945-1974. Nationaal Archief 's-Gravenhage.	Inventarisnummer
Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1945-1959	20 t/m 22
Tijdschrift voor het personeel van de Hulpverleningsdienst. 1947	23
Register met krantenknipsels inzake ongevallen met oorlogstuig. 1965-1970	27
Verzameling krantenknipsels inzake de Hulpverleningsdienst. 1947-1970	28

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.9.3 Bunkerarchief

Het archief van de 2e Geniecommandement Bureau Registratie Verdedigingswerken (het zogenaamde Bunkerarchief) bestaat voor het overgrote deel uit kaarten en tekeningen: blok- en overzichtskaarten en registratie-, situatie- en calquetekeningen van de afzonderlijke bunkers, stellingen en Wälzkörpersperre die in gebruik waren voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het archief bevat tevens Duits materiaal uit de periode 1938-1942 betreffende de Atlantikwall, waarvan enkele kaarten voorzien zijn van aantekeningen van verbindingen, alsmede kaarten van de verdedigingslinies vervaardigd door het verzet. Tevens zijn er overzichten bewaard gebleven van strategische objecten als vliegvelden, en een serie topografische kaarten afkomstig van de US Army.

Daarnaast bevat het archief organisatorische stukken van het Bureau Registratie van Verdedigingswerken, met onder meer de geheime en vertrouwelijke agenda's en ingekomen stukken en correspondentie met het Ministerie van Defensie.⁵

Binnen dit archief worden blok- en overzichtskaarten geraadpleegd om te onderzoeken of er sprake was van Duitse militaire infrastructuur binnen het onderzoeksgebied. Als hieruit blijkt dat er verdedigingswerken aanwezig waren dan worden de betreffende situatietekeningen bestudeerd.

De volgende inventarisnummers zijn geraadpleegd:

Toegang 2.13.167. Archief van het 2^e Geniecommandement, Bureau Registratie Verdedigingswerken van het Ministerie van Defensie (zgn. 'Bunkerarchief')		Inventarisnummer
Blokkaarten van werken, 1951		272-284
Overzichtskaarten		285-296

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.10 Semi-Statistisch Informatiebeheer

Het Semi-Statistisch Informatiebeheer (SIB) in Rijswijk beheert de archieven van het Ministerie van Defensie voordat deze aan het Nationaal Archief worden overgedragen. In dit archief zijn bronnen met betrekking tot naoorlogse ruiming van ontplofbare oorlogsresten door de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst en de Mijn Opruimings Dienst ondergebracht. Het betreft documenten uit de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog: de periode van 'wederopbouw' – een tijd waarin grote aantallen ontplofbare oorlogsresten in Nederland aangetroffen werden.

2.10.1 Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst en de Mijn Opruimings Dienst

De MMOD en de MOD waren na de Tweede Wereldoorlog in Nederland verantwoordelijk voor het opruimen van mijnen en achtergelaten ontplofbare oorlogsresten. In het voorjaar van 1945 werden twee bataljons mijnenruimers opgericht onder de naam Mijn Opruimings Dienst (MOD). In maart 1946 werd deze dienst gereorganiseerd en werd de naam veranderd in de Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD). Het archief bestaat uit meldingen, kaarten, plattegronden en ruimrapporten betreffende locaties binnen Nederlandse gemeenten waar ontplofbare oorlogsresten aanwezig waren.

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

---

⁵ Bron: Nationaal Archief.

2.11 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie

Het Nederlands Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) houdt zich bezig met de bestudering van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, de Holocaust en heden-daagse genociden. In het archief te Amsterdam is onder andere een grote collectie met foto's uit de Tweede Wereldoorlog ondergebracht.

2.11.1 Collectie Departement van Justitie

Bij het NIOD is de Collectie Departement van Justitie (toegangsnummer 216k) geraadpleegd. Het betreft de volgende inventarisnummers:

Collectie Departement van Justitie (toegangsnummer 216k), NIOD.	Inventarisnummer
Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 – 28 april 1944	180
Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten	181-185
Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen	186
Telexberichten inzake meldingen van neergestorte geallieerde bommenwerpers, 20 – 24 februari 1944	328
Stukken betreffende het melden van schade door bombardementen en beschietingen uit vliegtuigen, 24 februari 1944 – 31 maart 1945	329
Stukken betreffende het opstellen van processen-verbaal inzake bombardementen en beschietingen in verschillende gemeenten, 28 september 1944 – 31 maart 1945	331
Proces-verbaal van de luchtbeschermingsleider inzake schade door luchtaanvallen door de geallieerden en afweergeschut van de Duitsers, 3 februari 1944	477
Stukken betreffende het instellen van een onderzoek naar de gevolgen van luchtaanvallen, 8 oktober 1944 – 6 februari 1945	493
Stukken betreffende het instellen van een onderzoek inzake het bombardement op 14 oktober, 17 oktober 1944	624
Rapporten van de onderluitenant van de Marechaussee F. Meems inzake het vinden van benzinetanks, die uit een vliegtuig waren geworpen, alsmede de inslag van een granaat, 20 januari – 20 maart 1944	642

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.11.2 Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen

Bij het NIOD is de onderstaande Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West (toegangsnummer 077) geraadpleegd.

Het betreft de volgende inventarisnummers:

Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West (toegangsnummer 077), NIOD.	Inventarisnummer
Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941	1328
Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943	1759

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.11.3 Beeldbank Tweede Wereldoorlog

Foto's uit de Tweede Wereldoorlog, afkomstig van Nederlandse oorlogs- en verzetsmusea, herinneringscentra en het NIOD, zijn bijeengebracht in de databank Beeldbank WO2. Er is hier gezocht op plaatsnaam.

AVG heeft geen relevant beeldmateriaal aangetroffen.

2.12 The National Archives Londen

The National Archives in Kew (Londen) is het officiële nationale archief van het Verenigd Koninkrijk. Er liggen hier gevechtsverslagen van Britse eenheden die op Nederlands grondgebied strijd hebben geleverd. In The National Archives zijn, afgezien van deze War Diaries, ook o.a. de logboeken van geallieerde luchtmachteenheden ondergebracht.

Bronnen betreffende de volgende onderdelen van de RAF bevatten mogelijk relevante informatie voor dit vooronderzoek:

- Bomber Command AIR 14 day and night bomb raid sheets (1940-1945) en form E summaries (1940-1942)
- Coastal Command AIR 15 strike sheets
- Fighter Command AIR 24 appendices
- Allied Expeditionary Air Force (AEAF) / Second Tactical Air Force AIR 37 daily logs
- Voor onderzoek naar ingezette squadrons: Operations Record Books AIR 27 Squadron-dagboeken van relevante eenheden, indien raadpleging van de voorgaande toegangen daartoe aanleiding geeft

In dit geval zijn, gezien de aard van de gevechtshandeling(-en), alleen bronnen betreffende de Second Tactical Air Force relevant voor dit vooronderzoek.

Het onderzoek is gericht op het vaststellen van het aantal, het kaliber, het type ontsteker(s) en de inslaglocaties van de afwerpmunitie en raketten die tijdens de luchtaanval(len) zijn ingezet. Indien beschikbaar zijn tevens de gegevens geanalyseerd die betrekking hebben op de afwerphoogte en vliegsnelheid ten tijde van het afwerpen. Deze gegevens zijn van belang voor het berekenen van de maximale indringingsdiepte van de ontplofbare oorlogsresten.

2.12.1 Daily Logs

Vliegtuigen van de 2nd Tactical Air Force (2nd TAF) gaven tactische luchtsteun aan geallieerde gevechtseenheden. De geallieerde jachtbommenwerpers vielen o.a. vijandelijke stellingen, tanks, treinen en hoofdkwartieren aan. De volgende Daily Logs van de 2nd Tactical Air Force zijn geraadpleegd:

Daily Logs 2nd Tactical Air Force. The National Archives Londen	Inventarisnummer
2nd Tactical Air Force: Daily Log: Sept.-Oct. 1944	Air 37/715
2nd Tactical Air Force: Daily Log: Nov.-Dec. 1944	Air 37/716
2nd Tactical Air Force: Daily Log: Jan.-Feb. 1945	Air 37/717
2nd Tactical Air Force: Daily Log: Mar.-May. 1945	Air 37/718

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.12.2 War Diaries

Uit geraadpleegd bronnenmateriaal blijkt dat Britse en aanverwante geallieerde landmachtseenheden betrokken waren bij gevechtshandelingen in het onderzoeksgebied. Bij The National Archives in Londen zijn relevante War Diaries van de betreffende eenheden geraadpleegd. Dit onderzoek is gericht op het vergaren van informatie ten aanzien van getroffen locaties, aantallen en kalibers ingezette geschutmunitie (indien beschikbaar).

De volgende bronnen zijn ingezien.

War Diaries. The National Archives Londen	Inventarisnummer
War diary HQ of the 11 th Armoured Division, September 1944	WO 171/456
War diary HQ of the 59 th infantry brigade, September 1944	WO 171/691
War diary of the 15/19 King's Royal Hussars, September 1944	WO 171/846
War diary of the 77 th Medium Regiment Royal Artillery, September 1944	WO 171/1064

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisstabel verwerkt.

2.13 The National Archives and Records Administration

2.13.1 Kriegstagebücher

Bij het NARA zijn (microfilms van) Duitse bronnen, waaronder Kriegstagebücher, uit de Tweede Wereldoorlog ondergebracht, waaronder informatie betreffende de Kriegsmarine die op o.a. Nederlands grondgebied heeft gevochten.

De volgende bronnen zijn bij het NARA geraadpleegd⁶:

NARA Washington	Inventarisnummer
Kriegstagebuch Admiral in den Niederlanden. 1-31 december 1944	T1022-2726
Kriegstagebuch Marinebefehlshaber Niederlande. 1940-1941	T1022-2784

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.14 Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg

In het Bundesarchiv-Militärarchiv zijn de gevechtsverslagen van Duitse eenheden die in mei 1940 en in 1944-1945 strijd op Nederlands grondgebied hebben geleverd ondergebracht. Dit betreft bronnen met betrekking tot zowel het Heer, de Luftwaffe als de Kriegsmarine.

De volgende bronnen van de Luftwaffenführungsstab Ic zijn bij het Bundesarchiv-Militärarchiv in Freiburg geraadpleegd:

Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg.	Inventarisnummer
Luftlageberichte Luftwaffenführungsstab 10 mei 1940 t/m 9 november 1941 ⁷	RL/2/II/205 t/m 269
Luftlageberichte Luftwaffenführungsstab 1 augustus 1940 t/m 10 november 1940	RM7/344 t/m 353

Er zijn geen relevante vermeldingen ten aanzien van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.15 Imperial War Museums

De Imperial War Museums beschikken over een grote collectie foto's en films van Nederland in de Tweede Wereldoorlog, waaronder opnames die tijdens bombardementen werden gemaakt. Er zijn relevante foto's of films aangetroffen met betrekking tot het onderzoeksgebied.

⁶ Het CS-VROO schrijft voor om in overleg met de opdrachtgever Kriegstagebücher van Record Group 242 te raadplegen. AVG heeft het raadplegen van Kriegstagebücher bij het NARA ondervangen door standaard de microfilms T1022-2726 en T1022-2784 te raadplegen.

⁷ In het CS-VROO staat aangegeven dat deze serie loopt t/m 10 november 1941, dit is echter 9 november 1941.

Afbeelding 1: *Sherman tanks of 11th Armoured Division during the advance towards Gemert, 26 September 1944. Foreground vehicle is a Firefly IC. Bron: Beeldbank Imperial War Museums. Catalogue number: B10358*

De aangetroffen relevante informatie is in de gebeurtenisentabel verwerkt.

2.16 Library and Archives Canada

2.16.1 Collectie Defence Overprints en Overlays

Library and Archives Canada beschikt over een collectie zgn. Defence Overprints. Dit zijn geallieerde stafkaarten waarop, op basis van o.a. geanalyseerde luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog, Duitse militaire objecten werden ingetekend. Tevens zijn er hier Overlays ondergebracht. Er zijn bij Library and Archives Canada geen relevante Defence Overprints en Overlays van het onderzoeksgebied gevonden.

2.17 Luchtfoto's

2.17.1 Geraadpleegde luchtfoto's

De volgende luchtfotoarchieven zijn geraadpleegd:

- Archief van de Afdeling Speciale Collecties van de Wageningen Universiteitsbibliotheek. Dit archief bevat ruim 94.000 luchtverkenningfoto's die zijn gemaakt door de Royal Air Force (RAF) en United States Army Air Forces (USAAF) tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er is één luchtfoto bij dit archief aangeschaft.
- Archief van het Kadaster te Zwolle. Dit archief bevat circa 110.000 luchtverkenningfoto's uit de oorlogsperiode, gemaakt door de RAF en USAAF. Het archief bestaat ook deels uit voor- en naoorlogse luchtfoto's (in 1939 en 1940 zijn bijvoorbeeld de Greb-belinie en de Nieuwe Hollandse Waterlinie in beeld gebracht). Er zijn twee luchtfoto's bij dit archief aangeschaft.
- Archief van The National Collection of Aerial Photography (NCAP) te Edinburgh. Dit archief bevat circa 11 miljoen luchtverkenningfoto's, gemaakt door de RAF en USAAF. Er is gezocht in de collecties 'JARIC' en 'ACIU'. Er is één luchtfoto bij dit archief aangeschaft.
- Laurier Military History Archive (LMH), Waterloo (Canada). Het betreft hier luchtfoto's van First Canadian Army die oorspronkelijk werden gebruikt door de Air Photo Interpretation Section in de jaren 1944-1945. De collectie bestaat uit meer dan 130.000 luchtfoto's en heeft onder andere betrekking op Nederlands grondgebied. Er zijn geen luchtfoto's bij dit archief aangeschaft.
- The National Archives and Records Administration (NARA), College Park (Verenigde Staten). Het NARA beschikt over een zeer uitgebreide luchtfotocollectie van meer dan 35 miljoen luchtfoto's die betrekking hebben op de periode 1918-2011. Deze luchtfoto's hebben deels betrekking op Nederland in de Tweede Wereldoorlog. Er zijn geen luchtfoto's bij dit luchtfotoarchief aangeschaft.
- Het archief van de Luftbilddatenbank te Estenfeld (Duitsland). De Luftbilddatenbank beschikt over 500.000 eigen luchtfoto's en raadpleegt daarnaast archieven in Nederland, de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Canada. Er is één luchtfoto bij dit archief aangeschaft.

Uit de geïnventariseerde luchtfoto's zijn de meest geschikte luchtfoto's geselecteerd. Bij de selectie is rekening gehouden met de dekking, de opnamedatum in relatie tot gevechtshandelingen, alsmede de kwaliteit van het fotobeeld en de schaal. Er is gezocht naar luchtfoto's van zo kort mogelijk voor en na de gevechtshandelingen (mits van voldoende

kwaliteit voor interpretatie op oorlogsschade). In bepaalde gevallen zijn er geen luchtfoto's besteld. Dit wordt in bijlage 6.3 gemotiveerd.

Een belangrijk selectie criterium voor de luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog is de opnamedatum. De voorkeur is uitgegaan naar luchtfoto's die zo kort mogelijk voor en na de belangrijkste gevechtshandelingen zijn gemaakt. Er is daarnaast rekening gehouden met de kwaliteit van de luchtfoto's, alsmede de schaal.

De bestelde luchtfoto's worden in hoofdstuk drie in de gebeurtenisstablet per luchtfoto-archief besproken. Datzelfde geldt voor de analyseresultaten.

De luchtfoto's zijn als categorie A (goed), B (bruikbaar) of C (slecht) gekwalificeerd. Deze categorisering wordt gebruikt om aan te geven of de gebruikte luchtfoto's een kwalitatieve beperking hebben wat betreft de luchtfoto-interpretatie. Zowel de kwalificatie van de gebruikte luchtfoto's, als de geografische afwijking die het gevolg is van het positioneren van een luchtfoto, is opgenomen in de gebeurtenisstablet.

Bij de classificatie van objecten op luchtfoto's is de validiteit van de classificatie in GIS vastgelegd in de volgende drie niveaus van betrouwbaarheid:

- Bevestigd: betrouwbaarheid grenst aan zekerheid. De waarneming kan worden bevestigd met een tweede bron (betrouwbaarheid 99%)
- Waarschijnlijk: de organisatie is overwegend zeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto (betrouwbaarheid 50% of hoger)
- Mogelijk: de organisatie is overwegend onzeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto (betrouwbaarheid lager dan 50%)

De optimalisatie van de luchtfoto's heeft plaatsgevonden vanuit de GIS applicatie ArcGIS Pro.

Naar aanleiding van de luchtfotoanalyse wordt geconcludeerd dat er geen sporen van gevechtshandelingen in het onderzoeksgebied zichtbaar zijn.

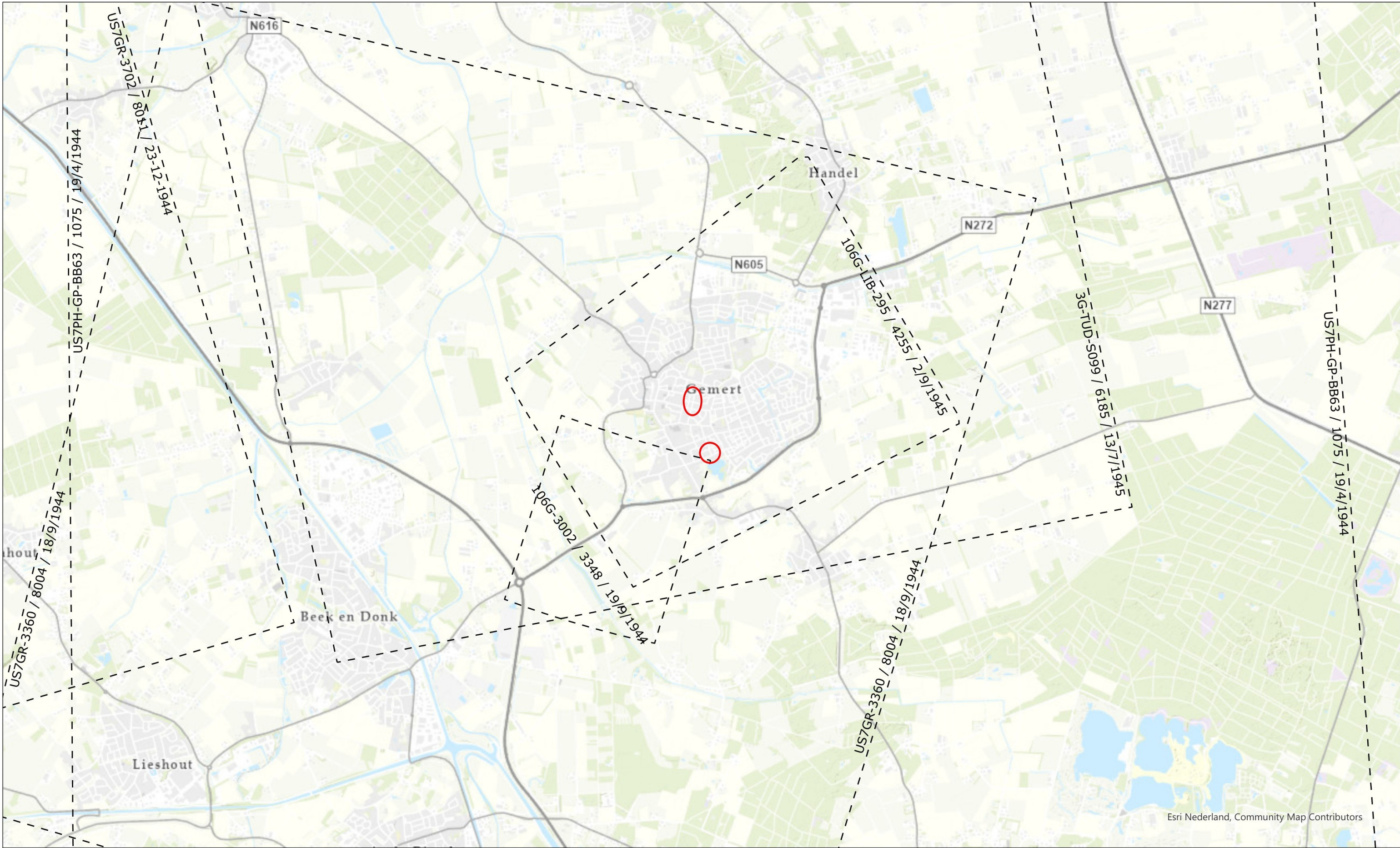
De waargenomen uitwerkingen als gevolg van ontplofbare oorlogsresten worden verder uitgewerkt in de gebeurtenisstablet in hoofdstuk 3.

Op de hierna volgende pagina's zijn de volgende kaarten weergegeven:

- Een kaart met daarop de geanalyseerde luchtfoto's.
- Een kaart met daarop een luchtfotocollage.

GEANALYSEERDE LUCHTFOTO'S

LEGENDA

Onderzoeksgebied   Geanalyseerde luchtfoto's

Aan de binnenkant van de contouren van de luchtfoto's zijn respectievelijk het sortienummer, het nummer van de luchtfoto en de datum van de opname van desbetreffende luchtfoto weergegeven.

LUCHTFOTOCOLLAGE

Esri Nederland, © OpenStreetMap contributors, Esri Nederland, Community Map Contributors

LEGENDA

 Onderzoeksgebied

2.17.2 Veranderingen na-conflictperiode

Er is ten bate van het vooronderzoek middels historische kaarten gezocht naar indicaties betreffende veranderingen na de conflictperiode.⁸ Het onderzoeksgebied is in de huidige situatie geanalyseerd met behulp van Google Maps, Google Earth en Bing Maps. Uit een vergelijking van deze luchtfoto's met historisch kaartmateriaal van www.topotijdreis.nl en historische luchtfoto's blijkt, dat het onderzoeksgebied ten tijde van de Tweede Wereldoorlog deels uit weiland bestond en deels uit de bebouwde kom van Gemert. Sindsdien is er veel veranderd. Het dorp Gemert is flink gegroeid en er zijn ter plaatse van het onderzoeksgebied nieuwe straten en woningen aangelegd.

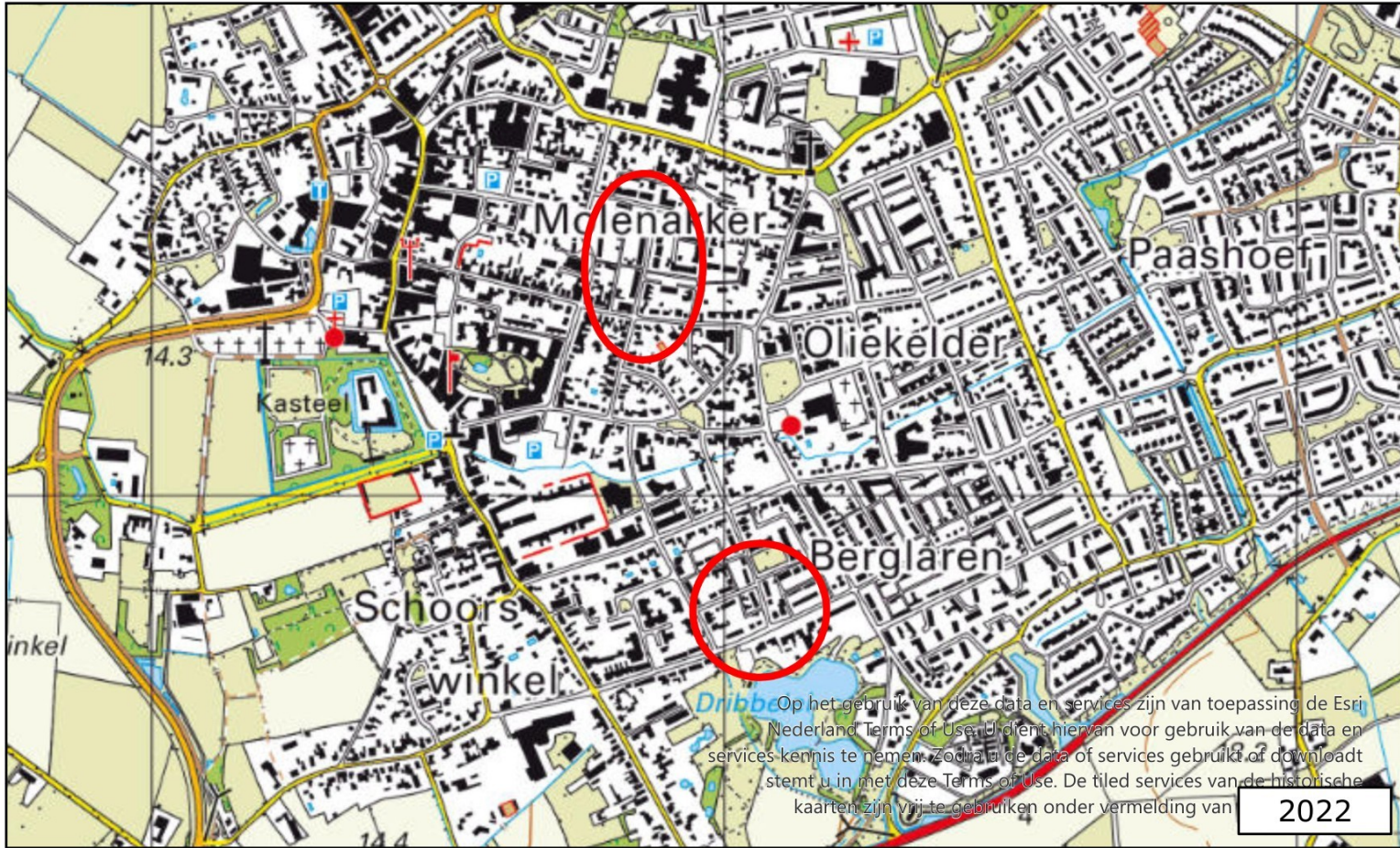
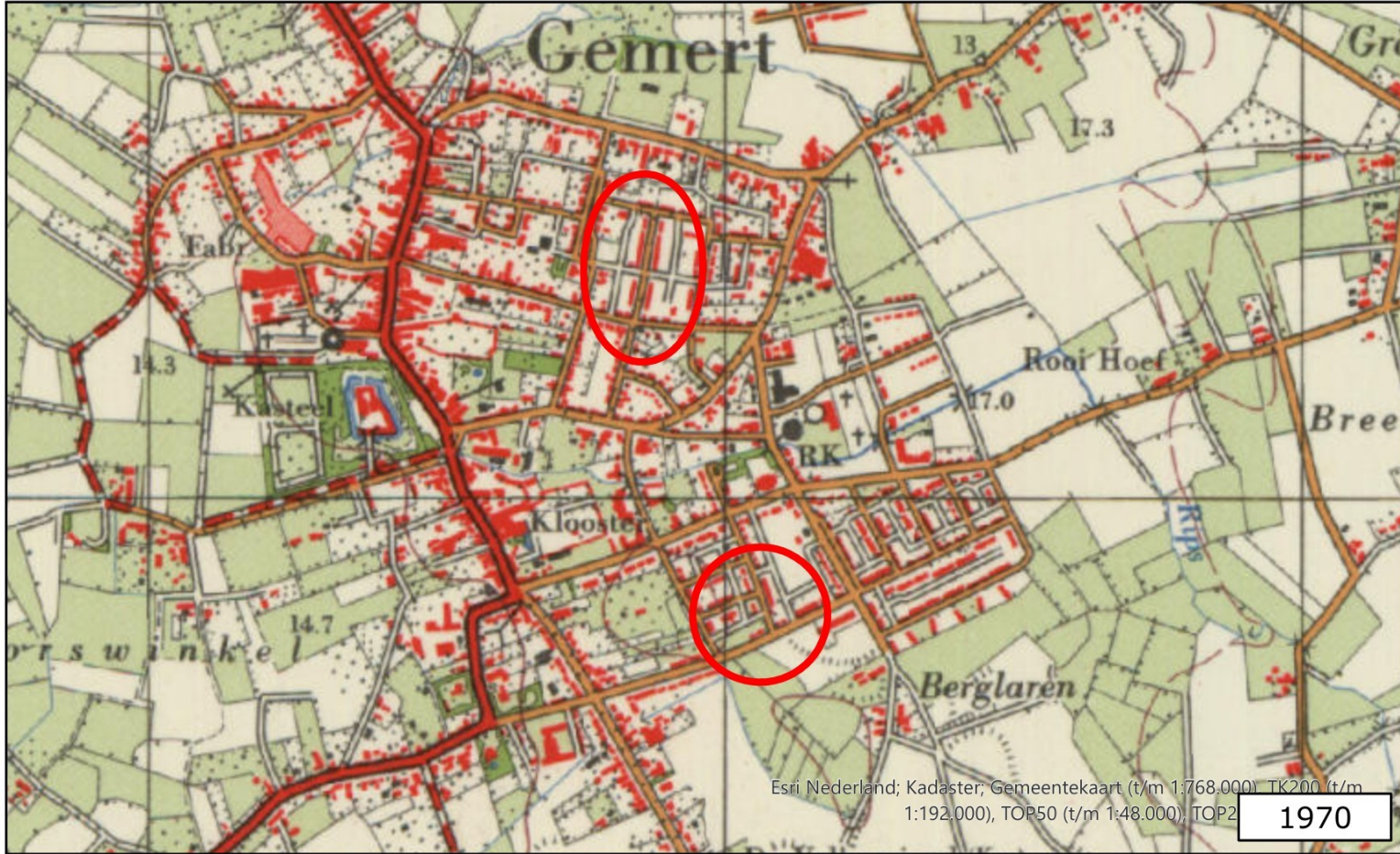
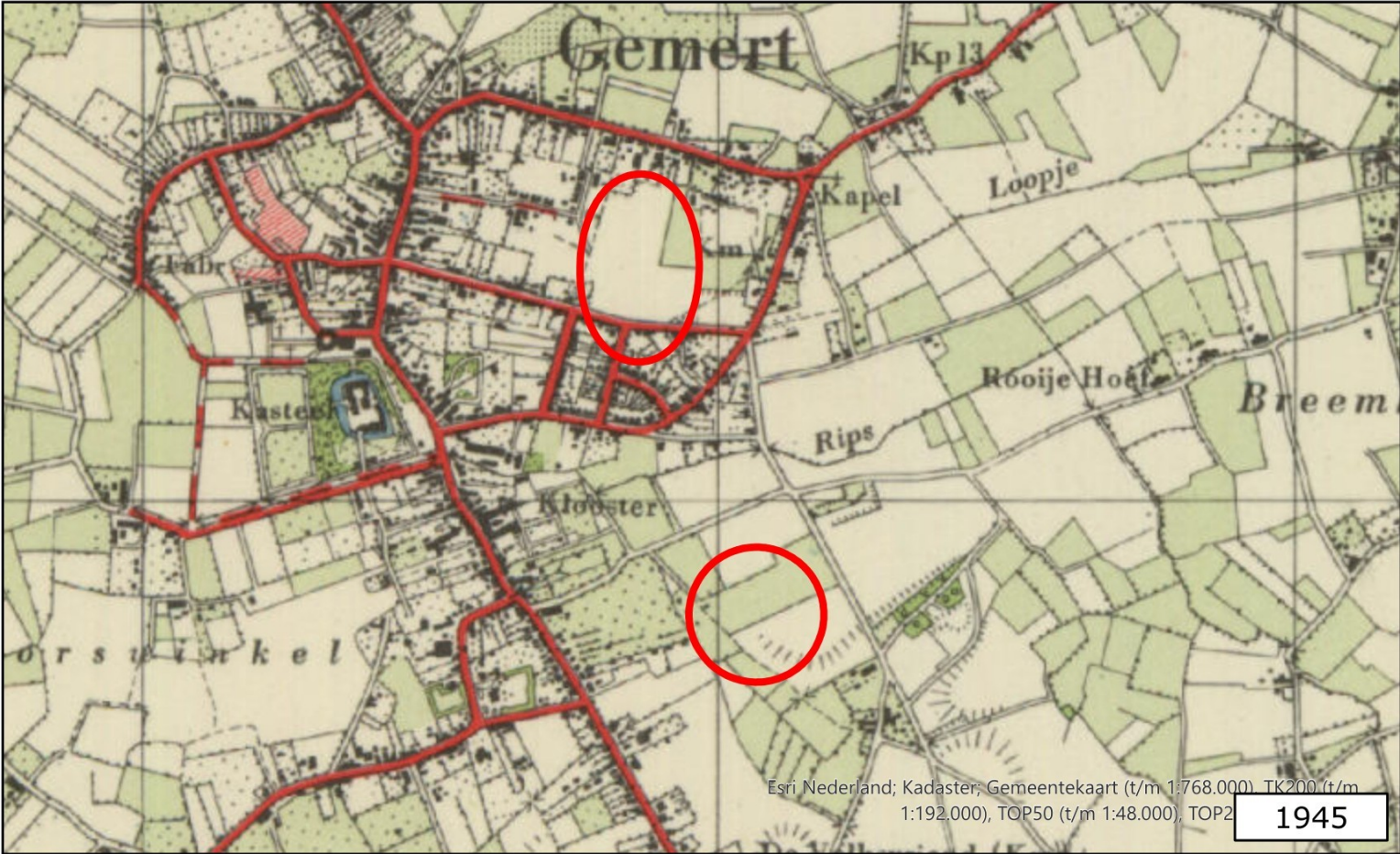
Op de volgende pagina zijn door middel van kaarten van verschillende jaartallen de veranderingen in het onderzoeksgebied weergegeven.

---

⁸ Het betreft hier geen onderzoek na-conflictperiode (hoofdstuk 2.4 van het CS-VROO versie 2024-01) maar een beknopte aanvulling op het vooronderzoek 1940-1945.

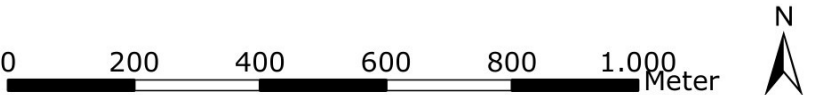

NAOORLOGSE VERANDERINGEN

LEGENDA

Onderzoeksgebied

3 CHRONOLOGIE RELEVANTE GEBEURTENISSEN

3.1 Gebeurtenisstabel en gebeurtenissenkaart

AVG heeft geen feiten gevonden die bruikbaar zijn voor de afbakening van een verdacht gebied op ontplofbare oorlogsresten. De gebeurtenisstabel op de volgende pagina's bevat de gevonden onderzoeksresultaten die (mogelijk) betrekking hebben op het onderzoeksgebied en daarnaast een overzicht van de geraadpleegde luchtfoto's. De in deze tabel verwerkte nummering correspondeert met de in de gebeurtenissenkaart verwerkte informatie.

HISTORISCH FEIT				LOCATIE		OMSCHRIJVING FEIT										AFBAKENINGSANALYSE				
Begindatum	Einddatum	Tijdstip	Gebeurtenis	Nationaliteit	Organisatie	Plaatsnaam	Locatie	Bron	Naam/nummer	Omschrijving feit	Kwaliteit	Afwijking	GIS GKnr.	Hoofdsort(en)	Beschouwing luchtfoto	Conclusie met motivatie	Horizontale afbakening	Verticale afbakening	Uitspraak	
11-05-1940			Grondgevechten	Nederlands-Duits		Gemert	Kasteel, dorpskern	Literatuur	A. Otten, <i>Gemert mei 1940</i> (Gemert 1980) p. 29-47	Het genie-detachement "Frets", een groep van ongeveer 100 Nederlandse soldaten, was op weg om de overnamelid brug bij Gemert over de Maas, waar de Duitsers de vorige dag met een pantserstrein richting Brabant roden, afnag te vernietigen. De groep was vermoed, daarom besloten zij voorafgaand aan de operatie achter de linies om rust te nemen. Zij kozen het kasteel te Gemert als legerplaats. Zwaar bewapende Duitse stoottroepen kwamen vanaf de Handelse Dijk, de Molenstraat, de Nieuwstraat en de Kerkstraat Gemert ingefietst. De fetsers hadden handgranaten in hun laarzen, revolvers in de hand en lichte mitrailleurs en banden kogels over de borst. In de ochtend werd de brug bij Koks opgeblazen. Toen de Nederlandse troepen die waren gelegerd bij het kasteel doorkregen dat de Duitsers tot in Gemert waren genaderd ontstond er een kort vuurgevecht. Vervolgens werd de burgerbevolking in Gemert naar het marktveld gedreven door de Duitsers. De Nederlandse militairen verdedigden hun positie bij het kasteel. De Nederlandse militairen waren echter licht bewapend en hadden alleen karabijnen tot hun beschikking. Naast het gemeentehuis stond een kanon in stelling gebracht. Het lukte de Duitsers niet om de Nederlandse troepen uit het kasteel te verdrijven met geweervuur. Daarop besloten zij om het gebouw in brand te schieten met artillerie. Vervolgens vielen de Duitsers aan met handgranaten. Uiteindelijk konden de Nederlanders hun positie niet behouden en waren zij genoodzaakt zich over te geven.			LIT10751_01			Niet verdacht. De grondgevechten vonden plaats bij het kasteel te Gemert en in de dorpskern zoals deze in de Tweede Wereldoorlog erbij lag. Het onderzoeksgebied ligt ca. 400 ten oosten van deze locatie.				
11-05-1940			Grondgevechten	Nederlands-Duits		Gemert	Kasteel, dorpskern	Literatuur	Heemkundewerkgroep WO-II: <i>De Duitse Inval in Gemert</i> , Gemerts Heem 2 (2013), 7-16	[...] In een huis in nabijheid waren twee Nederlandse soldaten op de koffie bij een stel burgers en deze werden door de Duitsers ontdekt. Ze sloegen op de vlucht maar werden achtervolgd door de Duitsers. Bij deze achtervolging werd er een Duitse handgranaat in het huis gegooid. [...] Bij de Duitsers heerste grote woede over het neerschieten van de Duitse soldaat door een burger, zoals zij op dat moment dachten. Daarop verzamelden de Duitsers de burgerbevolking van Gemert bijeen bij de muziekkiosk op het Borreplein. Ondertussen was het schieten toegenomen, het gemeentehuis en de naastliggende huizen liepen schade op. Er werd voortdurend op het kasteel geschoten met geweren en mitrailleurs. De Duitsers kregen versterkingen aangevoerd, per vrachtwagen werden er lichte kanonnen geleverd, waarmee het vuur op het kasteel werd geopend. Deze werden opgesteld bij het gemeentehuis, de brouwerij van Swinkels en in het gangste tussen het gemeentehuis en hotel De Keizer. Het poortgebouw van het kasteel werd in brand geschoten. Om aan de verdediging van het kasteel een einde te maken werd een pantserafweerkanon het poortgebouw ingereken en op het hoofdgebouw gericht. De laatste verdedigers werden met enkele handgranaten naar buiten gedreven. Hierop volgde de overgave van de Nederlandse soldaten.			LIT10757_01			Niet verdacht. De grondgevechten vonden plaats bij het kasteel te Gemert en in de dorpskern zoals deze in de Tweede Wereldoorlog erbij lag. Het onderzoeksgebied ligt ca. 400 ten oosten van deze locatie.				
11-05-1940			Grondgevechten	Nederlands-Duits		Gemert	Kasteel, Dorpskern	Literatuur	Heemkundewerkgroep WO-II: <i>De Duitse Inval in Gemert</i> (2), Gemerts Heem 3 (2013) 1-11	Grondgevechten bij het kasteel te Gemert. Aanvankelijk had Frets alleen te maken met het 2. Radfahr-Schwadron, waarvan de militairen bewapend waren met pistolen, karabijnen, achttien lichte mitrailleurs en drie lichte mortieren (5 cm). Ter ondersteuning kon het fietsescadron een beroep doen op de zwaardere wapens van de verkenningsofdeling bestaande uit twee 75 mm lichte infanterie kanonnetjes en drie stukken pantserafweergeschut van 37 mm. Het Infanteriegeschütz 18 (IG18) was een 75 mm howitzer, krombaangeschut, dus, dat explosieve granaten kon afschieten. Twee howitzers (IG18) werden op het Borreplein geplaatst. Deze vuurden brandgranaten af op het poortgebouw en de nieuwbouw van het kasteel. Twee stukken 37 mm pantserafweergeschut (PAW36) werden aan de pleinzijde voor het kasteel geplaatst en een voor het poortgebouw. Naast dit geschut kregen de Duitsers tegen het einde van het gevecht nog hulp van tanks of pantserwagens. Een van deze wagens is langs het smalle padje langs de Beekweg naar een achterliggend weiland gereden. Van daaruit werd met 20 mm boordgeschut het poortgebouw en de nieuwbouw onder vuur genomen. De laatste verdedigers van de nieuwbouw werden met handgranaten verdreven. Vervolgens vond de overgave plaats.			LIT10758_01			Niet verdacht. De grondgevechten vonden plaats bij het kasteel te Gemert en in de dorpskern zoals deze in de Tweede Wereldoorlog erbij lag. Het onderzoeksgebied ligt ca. 400 ten oosten van deze locatie.				
11-05-1940			Grondgevechten	Nederlands-Duits		Gemert	Kasteel, dorpskern	Archieven	Collectie gevechtsverslagen en rapporten mei 1940. Toegang 409. Inventarisnr. 524029	In het het gevechtsverslag meldt de geniekapitein Frets dat bij de aantocht van de Duitsers bij het kasteel dat zijn gevechtscontact met hen opnamen. Zij wilden via het lawaai mogelijke Nederlandse troepen in de nabijheid alarmen, aangezien het niet lukte om contact op te nemen met de bevelinstanties. Zij stonden tegen een flinke Duitse overmacht en werden beschoten met machinegeweren en veldgeschut. De beschieting was het hevigst bij het poortgebouw. Uiteindelijk begonnen de Duitse troepen systematisch op de kap te schieten waardoor er brand ontstond. Er volgde een aanval van de Duitse troepen met handgranaten waarbij één Nederlandse soldaat overleed. Verder was er een gewonde gevallen. Vervolgens hebben de Nederlandse soldaten zich overgegeven aan de Duitsers en werden zij krijgsgevangenen genomen.						Niet verdacht. De grondgevechten vonden plaats bij het kasteel te Gemert en in de dorpskern zoals deze in de Tweede Wereldoorlog erbij lag. Het onderzoeksgebied ligt ca. 400 ten oosten van deze locatie.				
11-05-1940			Grondgevechten	Duits		Gemert		Literatuur	V.E. Nienstraaz, <i>De verdediging van Noord-Limburg en Noord-Brabant, mei 1940</i> (V-Gravenhage 1953), p. 245 & 284	Op 11 mei te 7.00 werd het kasteel te Gemert door de Duitsers belegerd. Er ontstond een vuurgevecht wat enige tijd duurde en het kasteel werd uiteindelijk in brand geschoten.			LITG5649			Niet verdacht. De grondgevechten vonden plaats bij het Kasteel te Gemert en in de Dorpskern zoals deze in de Tweede Wereldoorlog erbij lag. Het onderzoeksgebied ligt ca. 400 ten oosten van deze locatie.				
11-05-1940			Grondgevechten			Gemert	Kasteel	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 796, 825, 1187	Grondgevechten bij het kasteel te Gemert. Een sergeant van het Nederlandse leger is gesneuveld. Een Duitse soldaat is tijdens een straatgevecht overleden. Het kasteel van Gemert is door stoottroepen in brand geschoten.			GA1652G_86, GA1652G_87, GA1652G_32, GA1652G_33			Niet verdacht. De grondgevechten vonden plaats bij het Kasteel te Gemert en in de Dorpskern zoals deze in de Tweede Wereldoorlog erbij lag. Het onderzoeksgebied ligt ca. 400 ten oosten van deze locatie.				
24-05-1940	25-05-1940		Bombardement			Gemert	Tussen Gemert en Bakel	Literatuur	Grimm, <i>Verloren luchtruim. De geallieerde luchtoperaties boven Nederland in mei 1940</i> , p. 417	Rond 01.00 uur probeerde een bommenwerper de Waalbruggen bij Zaltbommel uit te schakelen. De Britse bemanning rapporteerde dat beide werden vernietigd, wat verre van juist was. Wel vielen het en der in het land (brand)bommen, zoals tussen Bakel en Gemert waar bijna 40 hectare bos in vlammen opging.			LIT29_1677			Niet verdacht. De getroffen locatie ligt niet in of nabij het onderzoeksgebied.				
25-05-1940			Bombardement			Gemert	Tussen Gemert en Bakel	Literatuur	T. Eversteijn, <i>Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945</i> (z.p. 1990), p. 114	Bombardement om 01.00 uur tussen Bakel en Gemert. Getroffen werd een boscomplex.			LIT29_1677			Niet verdacht. De getroffen locatie ligt niet in of nabij het onderzoeksgebied.				
19-11-1940			Vliegtuigcrash	Duits	Luftwaffe	Gemert		Literatuur	T. Eversteijn, <i>Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945</i> (z.p. 1990), p. 408	T 907 Junker Ju 88 A-5 met Werknummer 6148 van het 3./KG 30 "Adler Geschwader" om 23.20 uur verongelukt bij Gemert.			LIT29_3640			Niet verdacht. De locatiebeschrijving is te algemeen om deze tot het onderzoeksgebied te kunnen herleiden.				
27-08-1942			Vliegtuigcrash			Gemert	Dennenbos	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 26	Vliegtuig neergestort in een dennenbos in de gemeente Gemert.			GA1652G_18			Niet verdacht. De locatiebeschrijving is te algemeen om deze tot het onderzoeksgebied te kunnen herleiden.				
27-01-1943			Vliegtuigcrash	Brits	RAF	Gemert		Literatuur	T. Eversteijn, <i>Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945</i> (z.p. 1990), p. 1369	Lancaster stortte neer bij Gemert.			LIT29_8177			Niet verdacht. De locatiebeschrijving is te algemeen om deze tot het onderzoeksgebied te kunnen herleiden.				
17-06-1943			Vliegtuigcrash	Brits	RAF	Gemert		Literatuur	T. Eversteijn, <i>Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945</i> (z.p. 1990), p. 1530	Lancaster EA- van het No. 49 squadron stortte neer bij Gemert.			LIT29_9176			Niet verdacht. De locatiebeschrijving is te algemeen om deze tot het onderzoeksgebied te kunnen herleiden.				
10-03-1944			Bombardement	Geallieerd		Gemert	Haageyk	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG005, inventarisnr. 77	Brandbommen neergekomen in Haageijk.			QA1652G_26			Niet verdacht. De getroffen locatie ligt niet in of nabij het onderzoeksgebied.				
10-03-1944			Bombardement			Gemert	Nieuwstraat	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG005, inventarisnr. 77	Blindganger bij Vogels in de Nieuwstraat.			GA1652G_55			Niet verdacht. De getroffen locatie ligt niet in of nabij het onderzoeksgebied.				
10-03-1944			Bombardement			Gemert		Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 26	Bominslag bij M. Groenewegen te Gemert.			GA1652G_64			Niet verdacht. De locatiebeschrijving is te algemeen om deze tot het onderzoeksgebied te kunnen herleiden.				

HISTORISCH FEIT				LOCATIE		OMSCHRIJVING FEIT							AFBAKENINGSANALYSE						
Begindatum	Einddatum	Tijdstip	Gebeurtenis	Nationaliteit	Organisatie	Plaatsnaam	Locatie	Bron	Naam/nummer	Omschrijving feit	Kwaliteit	Afwijking	GIS GKnr.	Hoofdsoort(en)	Beschouwing luchtfoto	Conclusie met motivatie	Horizontale afbakening	Verticale afbakening	Uitspraak
19-04-1944			Luchtfotoverkenning			Gemert		Archieven	Archief van het Kadaster te Zwolle, sortienr.: U57PH-GP-B863, fotonr. 1075		C	10 meter			De kwaliteit van deze luchtfoto is matig. De luchtfoto dekt het gehele onderzoeksgebied. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen op deze luchtfoto aangetroffen.	Niet verdacht. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen waargenomen op deze luchtfoto.			
05-07-1944			Militair werk	Duits		Gemert	Virmundstraat	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG010, inventarisnr. 16	Dekkingsgaten gegraven langs verschillende wegen.			GA1652G_74			Niet verdacht. Exacte locaties van de dekkingsgaten zijn niet waargenomen op de luchtfoto's. Hoewel de Virmundstraat in het onderzoeksgebied ligt wordt er geen verdacht gebied afgebakend. Dekkingsgaten hebben namelijk geen OO indicatie. Bovendien zijn er geen indicaties dat er ter plaatse van deze straat gevechtshandelingen hebben plaatsgevonden waardoor de kans dat er ontportbare oorlogsgresten in deze dekkingsgaten terecht zijn gekomen klein is.			
05-07-1944			Militair werk			Gemert	Huidige Molenakkerstraat	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG010, inventarisnr. 16	Dekkingsgaten gegraven langs verschillende wegen.			GA1652G_20			Niet verdacht. De dekkingsgaten hebben geen OO indicatie. Bovendien ligt de locatie van deze gaten niet in het onderzoeksgebied.			
20-07-1944	21-07-1944		Vliegtuigcrash	Duits		Gemert		Literatuur	Zwanenburg. En nooit was het still... Kroniek van een luchtoorlog. Deel 2. p. 257	Een Ju-88 nachtjager van 8/UG2 stortte neer bij Gemert.			LIT30_356			Niet verdacht. De locatiebeschrijving van deze vliegtuigcrash is te algemeen om deze te kunnen herleiden tot het onderzoeksgebied.			
20-07-1944	21-07-1944		Vliegtuigcrash	Duits		Gemert		Internetbron	https://verliesregister.studiegroepluchtoorlog.nl/ahome/lossregister/results?aircraft=&aglo=&date=&location=&gemert=&pn=&unit=&name=&cmete ry=&airforceP=&target=&province=&airfield=	Een Ju-88 nachtjager van 8/UG2 stortte neer bij Gemert.			T3897			Niet verdacht. De locatiebeschrijving van deze vliegtuigcrash is te algemeen om deze te kunnen herleiden tot het onderzoeksgebied.			
20-07-1944			Vliegtuigcrash	Duits		Gemert		Literatuur	T. Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945 (z.p. 1990), p. 2025	Junker Ju 88 van het 8./UGJ stortte neer 2 bij Gemert.			LIT29_1222			Niet verdacht. De locatiebeschrijving van deze vliegtuigcrash is te algemeen om deze te kunnen herleiden tot het onderzoeksgebied.			
21-07-1944			Vliegtuigcrash	Duits		Gemert		Literatuur	T. Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945 (z.p. 1990), p. 2027	Messerschmitt Bf 110 te Berglaren stortte neer te Gemert.			LIT29_1225			Niet verdacht. De locatiebeschrijving van deze vliegtuigcrash is te algemeen om deze te kunnen herleiden tot het onderzoeksgebied.			
21-07-1944			Vliegtuigcrash	Duits		Gemert	Berglaren	Literatuur	A. van de Kimmenade-Beekmans, Gemert bezet - Gemert bevrijd 1940-1944: Hoe een Brabantse dorp de oorlog doorkwam (Gemert 1994), p. 172	Vele Gemertenaren maakten in de nacht van 21 juli angstige momenten door toen een Duitse jager, na een luchtgevecht met een Engelse bommenwerper, brandend boven Gemert cirkelde en daarna op de Berglaren neerstortte. De Engelse bommenwerper stortte in Handel neer. [...]			LIT10755_07			Niet verdacht. De locatiebeschrijving van deze vliegtuigcrash is te algemeen om deze te kunnen herleiden tot het onderzoeksgebied.			
21-07-1944			Vliegtuigcrash			Gemert		Archieven Internetbronnen	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 1187 https://www.adhermens.nl/gepubliceerde_boken_5.html https://asn.flightsafety.org/wikibase/50293 https://ww2history.eu/air-force-operations/airplanes-allies-and-axis-lost/ju-88/11933-Ju8811933	Er zijn een vliegtuig en blindgangers neergekomen. Er is schade aan fruitbomen bij een perceel aan de Kieboom, een woning aan de Molenstraat, een woning aan Doorheide en een boerderij aan Kranenjt.			GA1652G_91			Niet verdacht. Hoewel de straat Kieboom in en nabij het onderzoeksgebied ligt, is de exacte inslaglocatie en het aantal blindgangers niet te herleiden. Ook de crashlocatie van het vliegtuig valt niet te herleiden. Het perceel waarop de beschadigde fruitbomen stonden ligt buiten het onderzoeksgebied. Bij een nadere zoekslag naar deze vliegtuigcrash zijn er geen bronnen aangetroffen die een exacte locatiebeschrijving voor de crashlocatie of de inslaglocaties van de blindgangers vermelden. Derhalve kan deze vermelding niet tot het onderzoeksgebied worden herleid. Er is te weinig informatie over deze vermelding om op basis van de informatie die bekend is een verdacht gebied af te bakenen.			
18-09-1944			Luchtfotoverkenning			Gemert		Archieven	Archief van The National Collection of Aerial Photography (NCAP) te Edinburgh, sortienr. U57GR-3360, fotonr. 8004	Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen op deze luchtfoto aangetroffen.	C	10 meter			De kwaliteit van deze luchtfoto is matig. De luchtfoto dekt het gehele onderzoeksgebied. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen op deze luchtfoto aangetroffen.	Niet verdacht. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen waargenomen op deze luchtfoto.			
19-09-1944			Luchtfotoverkenning			Gemert		Archieven	Archief van het Kadaster te Zwolle, sortienr. 106G-3002, fotonr. 3348	Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen op deze luchtfoto aangetroffen.	B	5 meter			De kwaliteit van deze luchtfoto is goed. De luchtfoto dekt niet het gehele onderzoeksgebied. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen op deze luchtfoto aangetroffen.	Niet verdacht. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen waargenomen op deze luchtfoto.			
22-09-1944	25-09-1944		Grondgevechten			Gemert	Corridor tussen St. Oederode en Grave, bij Veghel (Aanval vanuit het oosten ingezet, startpunt Gemert)	Literatuur	A. van de Kimmenade-Beekmans, Gemert bezet - Gemert bevrijd 1940-1944: Hoe een Brabantse dorp de oorlog doorkwam (Gemert 1994), p. 172-178	In verband met het talrijker wordende aantal oorlogshandelingen, besloot burgemeester Vogels eind juni tot de aanleg van ongeveer duizend schuilputten. Aan weerszijden van alle Gemertse wegen, ook in het dorp zelf waar de breedte van de weg het toeliet, werden putten gegraven waarin een volwassen persoon rechtop kon staan. [...] Na vier dagen was Market Garden in een kritieke fase gekomen. De luchtlandingen hadden tot dan toe slechts een smalle strook bevrijd gebied opgeleverd. [...] Het was de Duitsers er alles aan gelegen om een bres in deze smalle doorgang te slaan. Voor dit doel werd vrijwel meteen na de geallieerde luchtlandingen in de Gemertse Pandelaar een kanon opgesteld, dat van hier uit de Corridor onder vuur nam. Volgens de Duitse strategie moest de westelijke zijde van de Corridor door de 59e infanteriedivisie van Poppe worden aangevallen. De aanval op de oostzijde begon vanuit Gemert. Daar had zich in de vroege uren van 22 september een deel van de Kampfgruppe Walther verzameld en rond het middaguur barstte de strijd om de Corridor in alle hevigheid los. Op zaterdag 23 september keerden tanks en pantserwagens die de corridor aanvielen weer terug in Gemert na in Veghel te zijn teruggeslagen. Deze verzamelden op het marktplein. Veel Britse vliegtuigen vlogen over. Op 25 september vertrokken de pantserwagens weer. Er werd vanuit de schuilkelders gehoord hoe er werd geschoten (waarschijnlijk door Engelse vliegtuigen), ook werd er een bom afgeworpen. Vervolgens kwamen de Engelsen het dorp bevrijden. In de middag klonk er nog het luiden van Engelse granaten die meenden dat er nog Duitsers in Gemert zaten. Met name de Nieuwstraat, Haageyk en Kruseind hebben het meest geleden, er is veel schade aan huizen.	LIT10755_01, LIT10755_02, LIT10755_03, LIT10755_04			Niet verdacht. De schuilputten hebben geen OO indicatie. De gevechtshandelingen die hebben plaatsgevonden om de corridor hebben geen betrekking op het onderzoeksgebied. De locaties waar beschietingen met geschutmunitie hebben plaatsgevonden liggen niet in het onderzoeksgebied.					
23-09-1944			Glider neergestort			Gemert	Berglarenstraat	Internetbron	https://verliesregister.studiegroepluchtoorlog.nl/ahome/lossregister/results?aircraft=&aglo=&date=&location=&gemert=&pn=&unit=&name=&cmete ry=&airforceP=&target=&province=&airfield=	Een waco CG-4A Glider is bij de Berglarenstraat neergestort of heeft een noodlanding gemaakt.			GL633_01			Niet verdacht. Het is onduidelijk of het een noodlanding of een crash betreft. Ook is de lading van deze glider onbekend. Bovendien betreft het hier een Waco glider. Bij het neerstorten van een glider is de kans op OO die zich in de grond dringt verwaarloosbaar klein. Dit komt doordat deze geen gevechtslading met zich meedragen en de glider zelf bij een crash zelden de bodem indringt. Ten slotte is de exacte locatie ook niet bekend. Hoewel deze gebeurtenis heeft plaatsgevonden in het onderzoeksgebied is er geen aanleiding om op basis van deze vermelding verdacht gebied af te bakenen.			
25-09-1944			Beschietingen met geschutmunitie			Gemert		Literatuur	A. van de Kimmenade-Beekmans, Gemert bezet - Gemert bevrijd 1940-1944: Hoe een Brabantse dorp de oorlog doorkwam (Gemert 1994), p. 174	25 september 1944: In de Nieuwstraat werd de woning van garagehouder Wim Vogels door een granaatslag getroffen.			LIT10755_05			Niet verdacht. De Nieuwstraat ligt niet in het onderzoeksgebied. Derhalve hebben deze gevechtshandelingen geen invloed op het onderzoeksgebied.			
25-09-1944			Beschietingen met geschutmunitie			Gemert	Nieuwstraat	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 1193	Zware schade aan percelen aan de Nieuwstraat als gevolg van granaatbeschietingen.			GR1652G_56			Niet verdacht. De Nieuwstraat ligt niet in het onderzoeksgebied. Derhalve hebben deze gevechtshandelingen geen invloed op het onderzoeksgebied.			
25-09-1944			Beschietingen met geschutmunitie			Gemert		Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 1189	Schade aan gebouwen en huisraad als gevolg van een granaatbeschieting.			GA1652G_94			Niet verdacht. De locatiebeschrijving is te algemeen om deze tot het onderzoeksgebied te kunnen herleiden.			

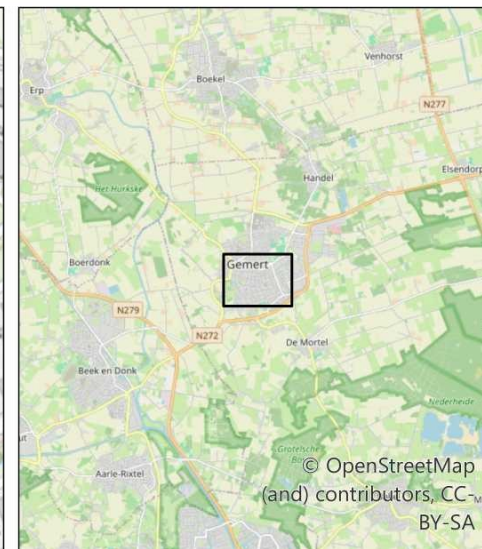

HISTORISCH FEIT						LOCATIE		OMSCHRIJVING FEIT					AFBAKENINGSANALYSE									
Begindatum	Einddatum	Tijdstip	Gebeurtenis	Nationaliteit	Organisatie	Plaatsnaam	Locatie	Bron	Naam/nummer	Omschrijving feit	Kwaliteit	Afwijking	GIS GKnr.	Hoofdsort(en)	Beschouwing luchtfoto	Conclusie met motivatie	Horizontale afbakening	Verticale afbakening	GIS naam			
25-09-1944			Gevechtsverslagen			Gemert		Archieven	National Archives of London, War diary HQ of the 11th Armoured Division, September 1944 WO 171/456 National Archives of London, War diary HQ of the 59th infantry brigade, September 1944 WO 171/691	In de War Diaries word de bevrijding van Gemert slechts summier omschreven. Er wordt benoemd dat toen de Britten aankwamen bij Gemert om het dorp te bevrijden er werd gedacht dat er nog Duitsers aanwezig waren. Er wordt geen melding gemaakt van gevechtshandelingen die hebben plaatsgevonden tijdens de bevrijding in de War daries.						Niet verdacht. Voorafgaand aan de bevrijding van Gemert zijn de Duitsers uit het dorp vertrokken. Hoewel er in andere bronnen melding wordt gemaakt van beschietingen van geschutmunitie voorafgaand aan de bevrijding wordt dit niet beschreven in de War Diaries. Wel wordt er beschreven dat de Britten dachten dat er nog Duitsers in het dorp waren. De War Diaries geven geen aanknopingspunten voor het afbakenen van verdacht gebied.						
26-09-1944			Militaire verplaatsing	Brits		Gemert	Deurne-Gemert	Archieven	Imperial War Museums, Photograph collection, https://www.iwm.org.uk/collections/search?query=Gemert&filters%5BwebCategory%5D%5BPhotographs%5D=on&pageSize=6&media-records=records-with-media	Meerdere foto's met bijschrift. Er is te zien dat een groot aantal Britse tanks van het 11th armoured Division van Be Britse legercorps een opmars maakt in de richting van Gemert via Deurne.						Niet verdacht. Dit betreft een militaire verplaatsing die plaatsvond een dag na de bevrijding van Gemert. Er zijn geen aanwijzingen dat deze tanks betrokken zijn geweest bij gevechtshandelingen in of nabij het onderzoeksgebied.						
05-10-1944			Bombardement	Duits		Gemert	Borretplein (huidigt Ridderplein)	Literatuur	T. Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945 (z.p. 1990), p. 2186	Duits bombardement op Gemert. Getroffen werd het Borretplein.			LIT29_1386			Niet verdacht. De getroffen locatie bevindt zich niet in het onderzoeksgebied.						
05-10-1944			Bombardement			Gemert	Borretplein (huidige Ridderplein)	Literatuur	A. van de Kimmnade-Beekmans, Gemert bezet - Gemert bevrijd 1940-1944: Hoe een Brabants dorp de oorlog doorkwam (Gemert 1994), p. 198	5 oktober 1944: In de vroege ochtend lieten de Duitsers een bom vallen op het Borretplein, die behalve een diepe krater veel schade aan omliggende gebouwen veroorzaakte.			LIT10755_06			Niet verdacht. De getroffen locatie bevindt zich niet in het onderzoeksgebied.						
05-10-1944			Oorlogsschade			Gemert	Raadhuis aan het Borretplein	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 26 & 98	Schade aan het raadhuis aan het Borretplein als gevolg van een bominslag.			GA1652G_65			Niet verdacht. De getroffen locatie bevindt zich niet in het onderzoeksgebied.						
05-10-1944			Oorlogsschade			Gemert	Borretplein, 30 meter van het klooster	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 1189 & 1191	Schade aan het Borretplein als gevolg van een bominslag. De bommen zijn op circa 30 meter van het klooster neergekomen.			GA1652G_36			Niet verdacht. De getroffen locatie bevindt zich niet in het onderzoeksgebied.						
09-12-1944			Bombardement	Geallieerd		Gemert	Huidige Molenakkerstraat	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG005, inventarisnr. 77	Brisantbommen gevallen in de Den Dubbeldenweg.			GA1652G_14			Niet verdacht. De exacte inslaglocatie is onbekend. Vanwege het ontbreken van een ommummeringslijst is het pand waar de bommen zijn gevallen niet te herleiden. Er is te weinig bekend over de context van dit bombardement.						
09-12-1944			Bombardement	Geallieerd		Gemert	Huidige Molenakkerstraat	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG005, inventarisnr. 77	Brandbommen neergekomen bij de Den Dubbeldenweg B.296.			GA1652G_15			Niet verdacht. De exacte inslaglocatie is onbekend. Vanwege het ontbreken van een ommummeringslijst is het pand waar de bommen zijn gevallen niet te herleiden. Er is te weinig bekend over de context van dit bombardement.						
09-12-1944			Bombardement			Gemert	Perceel B. 96, Mogelijk aan de Den dubbelden weg	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG005, inventarisnr. 77	Brisantbom gevallen bij perceel B.96. Het pand is zwaar beschadigd.			GA1652G_02			Niet verdacht. Er is te weinig bekend over de context en de exacte locatie van dit bombardement. Derhalve is deze vermelding niet te herleiden tot het onderzoeksgebied.						
18-12-1944			Bombardement			Gemert		Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 788	Bommen neergekomen in Gemert. Alle bommen zijn ontploft.			GA1652G_96			Niet verdacht. Er is te weinig bekend over de context en de exacte locatie van dit bombardement. Derhalve is deze vermelding niet te herleiden tot het onderzoeksgebied.						
31-12-1944			Oorlogsschade			Gemert	Haageyk	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 1189	Schade als gevolg van een bominslag.			GA1652G_27			Niet verdacht. De getroffen locatie ligt niet in het onderzoeksgebied.						
31-12-1944			Oorlogsschade			Gemert	Nieuwstraat	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 1189	Schade als gevolg van een bominslag.			GA1652G_57			Niet verdacht. De getroffen locatie ligt niet in het onderzoeksgebied.						
13-07-1945			Luchtfotoverkenning			Gemert		Archieven	Het archief van de Luchtbildatenbank te Esterfeld (Duitsland), sortiemr. 3G-TUD-5099, fotomr. 6185		C	10 meter			De kwaliteit van deze luchtfoto is matig. De luchtfoto dekt het gehele onderzoeksgebied. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen op deze luchtfoto aangetroffen.	Niet verdacht. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen waargenomen op deze luchtfoto.						
02-09-1945			Luchtfotoverkenning			Gemert		Archieven	Archief van de Afdeling Speciale Collecties van de Wageningen Universiteitsbibliotheek, sortiemr. 106G-LIB-295, fotomr. 4255		B	5 meter			De kwaliteit van deze luchtfoto is goed. De luchtfoto dekt het gehele onderzoeksgebied. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen op deze luchtfoto aangetroffen.	Niet verdacht. Er zijn geen relevante militaire zaken of sporen van gevechtshandelingen waargenomen op deze luchtfoto.						
10-10-1945			Munitiebevondst			Gemert	Tuin van het gemeentehuis	Archieven	Gemeentearchief Gemert-Bakel, toegang AG004, inventarisnr. 788	In de tuin van het gemeentehuis zijn enkele projectielen bijeengebracht.			GA1652G_66			Niet verdacht. De locatie van deze munitiebevondst ligt niet in het onderzoeksgebied.						

GEBEURTENISSENKAART

- LEGENDA
- Onderzoeksgebied
  - Algemene vermelding
  - Artillerie- en/of mortierbeschieting
  - Bombardement
  - Beschieting d.m.v. vliegtuigboordwapenmunitie
  - Vliegtuigcrash
  - Melding m.b.t. OO
  - Grondgevechten
  - Militair werk zonder OO-indicatie
  - Melding m.b.t. oorlogsschade
  - Vliegtuigcrash
  - Vernieling d.m.v. OO

De gebeurtenissen die op de gebeurtenissenkaart zijn ingetekend betreffen de gebeurtenissen uit de rapportage.

Gebeurtenissen die in de archieven en literatuur zijn aangetroffen, maar overduidelijk niet het onderzoeksgebied betreffen zijn niet allemaal ingetekend.

Nummers naast de symbolen op de kaart verwijzen naar de gebeurtenisstabel in het vooronderzoek.

0 25 50 100
Meter

PROJECTNUMMER: 143000633
TEKENINGNUMMER: GK-01D
FORMAAT: A3
GETEKEND DOOR: [Redacted]
DATUM: 13-6-2025
OPDRACHTGEVER: Goed Wonen
VOOR AKKOORD: [Redacted]

Vestiging
Veervweg 10
5171 PW
Kaatsheuvel
0416-700220

Vestiging Heijen:
De Grens 7
6598 DK Heijen
0485-802010

Email:
eo@avg.eu
Web:
www.avg.eu

Esri Nederland, Community Map Contributors

4 BEOORDELING BRONNENMATERIAAL

4.1 Indicaties voor ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied

- Er is in de meidagen van 1940 geen sprake geweest van grondgevechten in het onderzoeksgebied. Er is wel sprake geweest van grondgevechten nabij het onderzoeksgebied. Er zijn echter geen aanwijzingen dat het onderzoeksgebied betrokken raakte bij deze grondgevechten.
- Voorafgaand aan de bevrijding door de geallieerden was er geen sprake van grondgevechten in het onderzoeksgebied.
- In het onderzoeksgebied waren geen militaire objecten aanwezig.
- Er zijn geen militaire vliegtuigen in het onderzoeksgebied gecrasht. Er is in het onderzoeksgebied een Waco glider neergestort, aangezien deze geen gevechtslading met zich meedraagt en er geen informatie bekend is over de boordlading heeft deze geen OO indicatie. Bovendien is de exacte crashlocatie niet te herleiden. AVG heeft meldingen van vliegtuigcrashes aangetroffen, echter zijn de vermeldingen daarvan te globaal om te kunnen bepalen of deze betrekking hebben tot het onderzoeksgebied.
- Ter plaatse van het onderzoeksgebied is geen sprake geweest van beschietingen met vliegtuigboordwapenmunitie, noodafworpen en bombardementen. AVG heeft meldingen van bombardementen aangetroffen, echter zijn de vermeldingen daarvan te globaal om te kunnen bepalen of deze betrekking hebben tot het onderzoeksgebied.
- Het onderzoeksgebied heeft niet geleden onder gevechtshandelingen.
- Er zijn in het verleden geen ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied geruimd.

Op basis van de beschikbare feiten is er onvoldoende of te globaal feitelijk bewijs voor de vermoedelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten. Er zijn onvoldoende of te globale indicaties beschikbaar waaruit blijkt dat er mogelijk ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied aanwezig zijn.

4.2 Leemten in kennis bronnenmateriaal

- Bij een historisch onderzoek kan nooit een volledig overzicht van alle bronnen worden verkregen. Er is bij dit onderzoek gebruik gemaakt van een bronnenselectie. Getuigen die meer kunnen vertellen over dumpingen van ontplofbare oorlogsresten, vliegtuigcrashes en bombardementen kunnen ondertussen zijn overleden.
- Luchtfoto's van de Royal Air Force geven doorgaans een betrouwbare indicatie betreffende de vraag of er mogelijk ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Luchtfoto's geven altijd een momentopname weer. Er kunnen voor, na en tussen verschillende opnamedata ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied zijn terechtgekomen. Het is, vanwege getroffen camouflagemaatregelen, maar zeer de vraag of alle geschutopstellingen etc. op luchtfoto's kunnen worden teruggevonden.

- De ruimrapporten van de EODD kennen hun beperkingen voor wat betreft de nauwkeurigheid van de vindplaatsbeschrijvingen. Het is niet altijd mogelijk om exact aan te geven waar de ontplofbare oorlogsresten werden aangetroffen. Deze ontplofbare oorlogsresten zijn bovendien geruimd. Dergelijke beperkingen zijn er ook bij andere geraadpleegde bronnen, zoals documenten uit de gemeentearchieven. Er kan alleen een op ontplofbare oorlogsresten verdacht gebied worden afgebakend met behulp van concrete locatiebeschrijvingen.
- De bevrijding van Gemert vond plaats op 25 september 1944, de eerstvolgende beschikbare luchtfoto is genomen op 13 juli 1945. Hier zit veel tijd tussen waardoor sporen van gevechtshandelingen inmiddels niet meer waarneembaar kunnen zijn. Ook is er geen luchtfoto beschikbaar van direct na de grondgevechten die plaatsvonden in mei 1940. Door de beperkte beschikbaarheid van goede luchtfoto's kunnen sommige gebeurtenissen niet door een luchtfotoanalyse geverifieerd worden.

4.3 Hoofdsoort, verschijningsvorm en aantallen

De hoofdsoort, aantallen ontplofbare oorlogsresten en verschijningsvorm zijn in deze niet van toepassing vanwege onvoldoende of te globaal feitelijk bewijs voor de vermoedelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten.

4.4 Horizontale en verticale begrenzing verdacht gebied

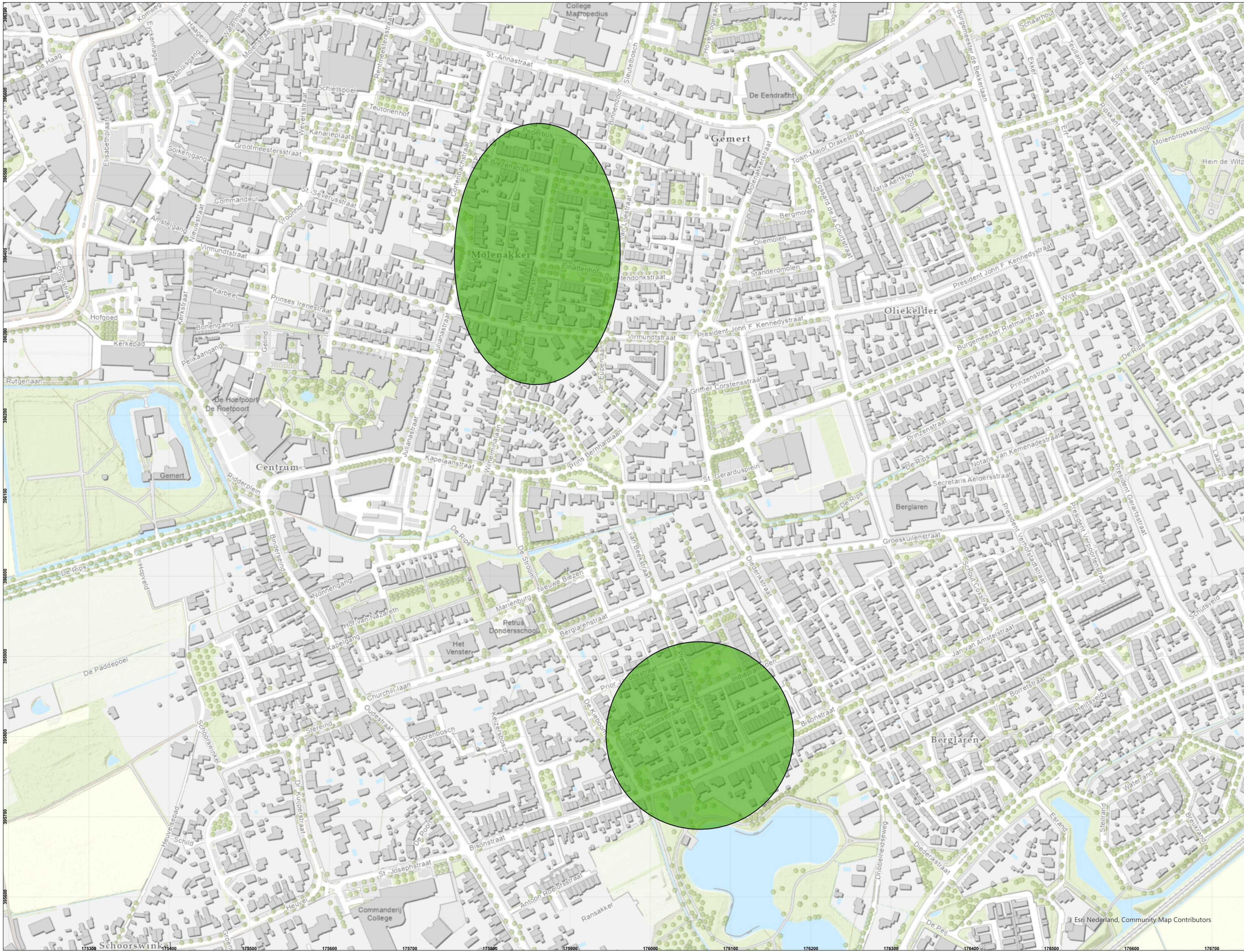
De horizontale en verticale begrenzing zijn in deze niet van toepassing vanwege onvoldoende of te globaal feitelijk bewijs voor de vermoedelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten.

4.5 Bodembelastingkaart

Op basis van de beoordeelde feiten is geconcludeerd dat er geen of te globale indicaties zijn voor de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied. Derhalve is het onderzoeksgebied niet verdacht op de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten. De bodembelastingkaart is weergegeven op de hierop volgende pagina.

BODEMBELASTINGKAART

- LEGENDA
- Onderzoeksgebied
  - Onverdacht na vooronderzoek

Er zijn in de geraadpleegde bronnen geen gebeurtenissen aangetroffen die betrekking hebben op het onderzoeksgebied. Alleen oorlogshandelingen in of nabij het onderzoeksgebied zijn afgebakend.

Deze kaart en de daarop weergegeven resultaten behoort bij een vooronderzoek rapportage. Zonder deze rapportage heeft deze kaart geen geldigheid status.

PROJECTNUMMER: 143000633
TEKENINGNAAM + VERSIE: BK-01D
FORMAAT: A2
GETEKEND DOOR: 13-6-2025
DATUM: 13-6-2025
OPDRACHTGEVER: Goed Wonen
VOOR AKKOORD: Goed Wonen

Vestiging Kaatsheuvel: Vestiging Heijen: Email: @avg.eu
Veervweg 10 De Grens 7 Web: www.avg.eu
5171 PW Kaatsheuvel 6598 DK Heijen
0416-700220 0485-802010

Esri Nederland, Community Map Contributors

5 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

5.1 Conclusie

AVG heeft in opdracht van Goed Wonen een vooronderzoek ontplofbare oorlogsresten uitgevoerd voor het onderzoeksgebied Gemert Molenakker.

Op basis van de beoordeelde feiten is geconcludeerd dat er geen of te globale indicaties zijn voor de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied. Derhalve is het onderzoeksgebied niet verdacht op de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten. AVG adviseert desalniettemin te allen tijde een protocol toevalsvondsten OO te hanteren (zie bijlage 6.3).

Wij adviseren Goed Wonen om dit vooronderzoek ter kennisgeving te delen met de gemeente Gemert-Bakel

5.2 Advies vervolgtraject

AVG adviseert Goed Wonen om de werkzaamheden onder reguliere condities uit te voeren. De kans op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten is net zo groot als de gemiddelde kans op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten op als 'onverdacht' aangemerkte locaties in de rest van Nederland. Een vooronderzoek na-conflictperiode (hoofdstuk 2.4 van het CS-VROO versie 2024-01) is niet van toepassing. Zie de bodembelastingkaart op pagina 47.

6 BIJLAGEN

6.1 Bronnenlijst

6.1.1 Archieven en overige instanties

- Explosieven Opruimings Dienst Defensie te Soesterberg / Semi-Statistisch Informatiebeheer te Rijswijk
- Bedrijfsarchief AVG
- Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg
- Gemeentearchief Gemert-Bakel
- Imperial War Museums te Londen
- Kadaster te Zwolle
- Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage
- Laurier Military History Archive (LMH), Waterloo (Canada)
- Library and Archives Canada te Ottawa
- Luftbilddatenbank te Estenfeld
- Nationaal Archief te 's-Gravenhage
- National Archives and Records Administration te Washington DC
- Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie te 's-Gravenhage
- Provinciaal Archief / Militair Gezag Noord-Brabant
- Universiteit Wageningen, afdeling Speciale Collecties
- The National Archives te Londen

6.1.2 Literatuur

- [redacted] (red.), *Mei 1940. De strijd op Nederlands Grondgebied* ('s-Gravenhage 2005)
- [redacted] *De gebroken vleugel van de Duitse adelaar: inventarisatie van de Duitse verliezen in de luchtoorlog van mei 1940 boven Nederland* (Soesterberg 2010)
- [redacted] *Einddoel Maas: de strijd in Zuidelijk Nederland tussen september en december 1944* (Weesp 1984)
- [redacted] *Autumn Gale / Herbststurm* (Drunen 2013)
- [redacted] *Brabant bevrijd* (Hulst 1993)
- [redacted] *Colin. The 51st Highland Division in Brabant* (Drunen 1994)
- [redacted] 'Herfststorm over Noord-Brabant' in: *In Brabant 2* (September 2014)
- [redacted] en [redacted] *Kampfgruppe Walther, and Panzerbrigade 107: a thorn in the side of Market Garden* (Drunen 2016)
- [redacted] *The Fighter Command War Diaries: July 1944 to May 1945* (2004)
- [redacted] *Verloren luchtruim. De geallieerde luchtoperaties boven Nederland in mei 1940* (Lichtenvoorde 2021)
- [redacted] *Het spoorwagbedrijf in oorlogstijd 1939-1945* ('s-Hertogenbosch 2001)
- [redacted] (red.), *De bevrijding van Nederland 1944 – 1945. Oorlog op de flank* (Den Haag 1995)
- [redacted] *Vergeltungswaffen in Nederland. De inzet van V.1, V.2 & V.4 vanaf Nederlands grondgebied* (Utrecht 2018)

- [redacted] *Achtung Minen – Danger Mines. Het ruimen van landmijnen in Nederland 1940-1947* (Soesterberg 2013)
- [redacted] *De luchtverdediging in de meidagen van 1940. Deel 1 en deel 2* ('s-Gravenhage 1970)
- [redacted] *De verdediging van Noord-Limburg en Noord-Brabant, mei 1940* ('s-Gravenhage 1953)
- [redacted] *In de schaduw van de glorie: overzicht van vliegtuigbergingen in Nederland: 1960-1977* (Zutphen 1992)
- [redacted] *Vrij van Explosieven. De geschiedenis van het EOCL en zijn voorgangers 1944-2004* (Amsterdam 2004)
- [redacted] *En nooit was het stil....Kroniek van een Luchtoorlog. Deel 1 & 2* ('s-Gravenhage 1990/1992)
- [redacted] *Gemert bezet - Gemert bevrijd 1940-1944: Hoe een Brabants dorp de oorlog doorkwam* (Gemert 1994)
- [redacted] *Gemert mei 1940* (Gemert 1980)
- Heemkundewerkgroep WO-II, 'De Duitse Inval in Gemert', *Gemerts Heem* 2 (2013)

6.1.3 Websites

- <https://www.archieven.nl/nl/>
- <http://www.avg.eu>
- <https://beeldbankwo2.nl/nl/>
- <https://www.delpher.nl/>
- <http://www.echodelta.net/mbs/eng-translator.php>
- <http://www.explosievenopsporing.nl>
- <https://www.explosievenopsporing.nl/veo-bommenkaart/>
- <https://www.iwm.org.uk/collections>
- <https://www.oorloginblik.nl>
- <https://nimh-beeldbank.defensie.nl/beeldbank>
- <https://www.tracesofwar.nl/>
- <http://www.vergeltungswaffen.nl>
- <http://verliesregister.studiegroepluchtoorlog.nl>
- https://www.adhermens.nl/gepubliceerde_boeken_5.html
- <https://asn.flightsafety.org/wikibase/50293>
-

6.1.4 Overig

- [redacted] *Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945* (2003)

6.2 Certificaat vooronderzoek en risicoanalyse

Pagina 1 van 1

Certificaat

voor het kwaliteitssysteem volgens

Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten

TUV NORD Nederland B.V.
CS-VR00
tuv.nl

De certificatie instelling TÜV NORD Nederland verklaart hiermee dat het gerechtvaardigd vertrouwen bestaat dat het gehanteerde kwaliteitssysteem voldoet aan de eisen uit het bovengenoemde certificatieschema en dat de certificatie heeft plaatsgevonden volgens haar certificatiereglement voor de organisatie

AVG Explosieven Opsporing Nederland
Veerweg 10
5171 PW Kaatsheuvel

Dit certificaat is afgegeven op basis van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten, vastgesteld d.d. 29 januari 2021, waarmee voldaan wordt aan de kaderbepalingen van het Arbeidsomstandighedenbesluit.

De eisen in dit certificatieschema hebben betrekking op het kwaliteitssysteem van de organisatie inzake het Vooronderzoek en Risicoanalyse van ontplofbare oorlogsresten. De certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV NORD Nederland.

Toepassingsgebied

Deelgebied: Vooronderzoek ontplofbare oorlogsresten.
Deelgebied: Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten.

Registratienummer	13380-15.2	Certificaat geldig van	03-06-2024
KvK nummer	12029421	Certificaat geldig tot	03-06-2027
		Datum eerste certificatie	08-07-2021

Managing Director

TÜV NORD Nederland B.V.
Ekkersrijt 4401, 5692 DL Son en Breugel
tuv.nl

TÜV®

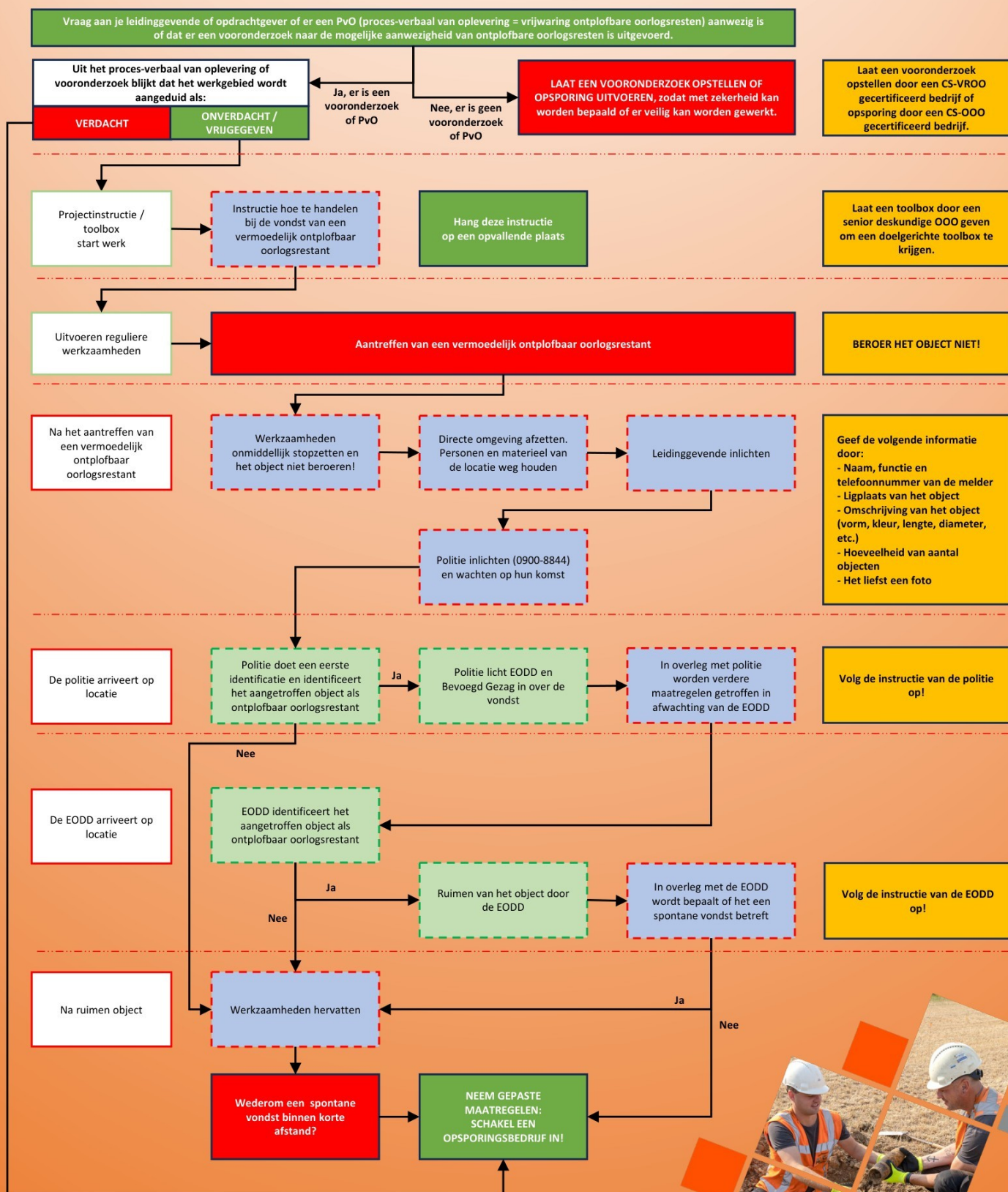

Vrij Omgan met Explosieve Stoffen

TÜVNORDGROUP

Bijlage 6.3: PROTOCOL

SPONTAAN AANTREFFEN ONTPLOFBARE OORLOGSRESTEN

6.4 Motivatie luchtfotobestelling

In bepaalde gevallen zijn er geen luchtfoto's besteld. Dit wordt als volgt gemotiveerd:

- Indien er geen kwalitatief goede luchtfoto's beschikbaar zijn van (kort) voor/na een gebeurtenis
- Bij schermutselingen en kleinschalige grondgevechten, waarbij er enkel schotenwisselingen met klein kaliber munitie hebben plaatsgevonden en/of waarbij het gebruik van (grotere kalibers) geschutmunitie achterwege is gebleven
- Bij beschietingen met vliegtuigboordwapenmunitie. Inslagen van vliegtuigboordwapenmunitie zijn niet waarneembaar op luchtfoto's
- Bij uit schriftelijke bronnen globaal bekende of niet/onvoldoende herleidbare bombardementen
- Indien reeds bekend is dat een gebied door meerdere (zware) bombardementen is getroffen, dan worden er luchtfoto's van de begin- en eindsituatie na het laatste bombardement besteld
- Bij bombardementen met kleine (cluster-)bommen. Inslagen van kleine bommen zijn niet waarneembaar op luchtfoto's
- Bij schadevermeldingen op basis waarvan de aard van de schade niet kan worden herleid of waarbij niet bekend is door welk type ontplofbare oorlogsresten deze werd veroorzaakt, alsmede het ontbreken van de gegevens over de locaties waar de ontplofbare oorlogsresten zijn neergekomen. Indien de aard van de schade wel herleidbaar is, dan dient deze bron te worden geverifieerd middels een andere bron.
- Bij noodlandingen van militaire vliegtuigen, omdat deze inmiddels zijn verwijderd
- Bij vliegtuigcrashes waarvan locaties niet direct herleidbaar zijn omdat er alleen een plaats- of straatnaam wordt genoemd. Bij een herleidbare locatie wordt alleen een foto van vlak na de gebeurtenis gebruikt, als men op latere foto's niets kan waarnemen
- Bij opgeblazen bruggen en kunstwerken waarvan de locaties reeds uit (geschreven) bronnen bekend zijn
- Gevechtshandelingen waarvan de (geschreven) bronnen, niet zijnde de luchtfoto's, afdoende duidelijkheid verschaffen over de door een gevechtshandeling getroffen locatie, waardoor er een afbakening kan worden toegepast
- Indien er een aan ontplofbare oorlogsresten gerelateerde waarneming door middel van de luchtfotoanalyse wordt gedaan, zonder dat er een koppeling met een geschreven bron kan worden gemaakt, dan worden geen extra luchtfoto's ingekocht om de dag of periode van de gevechtshandeling vast te kunnen stellen

Als er sprake is van de aanleg van militaire objecten, zoals stellingen, wapenopstellingen, loopgraven, verdedigingswerken, opslaglocaties van ontplofbare oorlogsresten, militaire kampementen en tankgrachten, wordt dit niet beschouwd als gevechtshandelingen, maar verdedigende maatregelen. In dit geval is het wenselijk om over luchtfotomateriaal van de eindsituatie te beschikken: het moment waarop verdedigende maatregelen zijn getroffen.

Bij grondgevechten in een gebied dat gedurende een langere periode aan het front heeft gelegen, zoals het Maasfront en het Betuwefront, wordt op de volgende wijze de luchtfotoselectie toegepast: de frontperiode wordt in zijn geheel gezien, waarbij de begin- en einddatum van de frontperiode leidend zijn bij het bestellen van luchtfoto's. Het uitgangspunt is dat de totale weerslag van de strijd het beste zichtbaar is op luchtfoto's van na de gevechtshandelingen.

6.5 Afkortingenlijst

Afkorting	Betekenis
2nd TAF	Second Tactical Air Force
ABTA	All Bombs in Target Area
ARTA	All Rockets in Target Area
A/C	Aircraft
D/H	Direct Hit
FO	Flight Officer
Jabo	Jachtbommenwerper
Kkm	Klein kaliber munitie
Lbs.	Ponden
MET	Military Enemy Transport
N/M	Near Miss
NRO	No Results Observed
NYR	Not Yet Returned
OO	Ontplofbare Oorlogsresten
PAG / Pag.	Pantser Afweer Geschut
Rly.	Railway
R/P	Rockets
TA	Target Area

6.6 Wijze benadering archiefbronnen

De wijze waarop archiefbronnen zijn benaderd, is hieronder beschreven:

- Heeft er een fysiek bezoek plaatsgevonden; en zo ja, wanneer en door wie?
Ja, voor alle archieven heeft er een fysiek bezoek plaatsgevonden, tenzij het archief reeds gedigitaliseerd was. Dit geldt voor het online krantenarchief Delpher, alsmede de toegangen 409 en 575 van het NIMH.
- Is een database met eerder verworven informatie uit een archief geraadpleegd?
Indien alle relevante stukken uit een archief reeds in bezit zijn, is er een (GIS) database van de uitwerkingen geraadpleegd.
- Is enkel de website van de archiefbewaarplaats geraadpleegd?
Nee, in geen van de gevallen is enkel de website van de archiefbewaarplaats geraadpleegd.
- Heeft de organisatie de bron zelf benaderd, of is dit uitbesteed aan derden - en zo ja, aan wie?
De organisatie heeft de bron zelf benaderd.
- Zijn van de archiefbewaarplaats enkel telefonische inlichtingen verkregen?
Nee, er heeft fysiek bezoek van de archiefbewaarplaatsen plaatsgevonden, tenzij de archieven reeds gedigitaliseerd zijn en de stukken via het internet kunnen worden ingezien.
- Is de bron op een andere wijze benaderd?
Nee, dit is niet van toepassing.